

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİ
PROGRAMINDAKİ HZ.MUHAMMED'İN HAYATINA ÖZEL
ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM**

Yüksek Lisans Tezi

Gönül GÜMÜŞ

Ankara-2000

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİ
PROGRAMINDAKİ HZ.MUHAMMED'İN HAYATINA ÖZEL
ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yüksek Lisans Tezi

Gönül GÜMÜŞ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recai Doğan

194645

Ankara-2000

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİ
PROGRAMINDAKİ HZ.MUHAMMED'İN HAYATINA ÖZEL
ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recai Doğan

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

..... Prof. Dr. Beyza Bilgin
..... Doç. Dr. Nahide Bozkurt
..... Doç. Dr. Recai Doğan
.....

İmzası

..... Beyza Bilgin
..... N. Bozkurt
..... Recai Doğan
.....

Tez Sınav Tarihi: 31.10.2000

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	1
Önsöz.....	2
Giriş.....	3
1. Problem.....	3
2. Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	5
3. Hipotezler.....	6
4. Araştırmanın Sınırları	7
5. Tanımlar.....	7
6. Kaynaklar.....	8
7. Araştırmanın Metodu.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

Hz.MUHAMMED'İN HAYATININ EĞİTİM YÖNÜNDEN ÖNEMİ

1.1.Hz.Muhammed'in Hayatının Eğitim Açısından Modellenmesi	10
1.2.Hz.Muhammed'in Uyguladığı Eğitim Yöntemleri.....	13
1.3.Hz.Muhammed'in Çocuk ve Gençlerle Olan İletişimi.....	18
1.3.1.Hz.Muhammed'in Çocuklarla Olan İletişimi.....	19
1.3.2.Hz.Muhammed'in Gençlerle Olan İletişimi.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ ve AHLÂK BİLGİSİ DERSİNDE Hz.MUHAMMED'İN HAYATININ ÖĞRETİMİ (BULGULAR)

2.1.İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Programında Hz.Muhammed İle İlgili Konular.....	24
2.2.Hz.Muhammed İle İlgili Konuların Yıllık Plandaki Yeri.....	25
2.3.Hz.Muhammed'in Hayatı İle İlgili Konuların İşlenmesinde Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenin Kullandığı Yöntem Ve Teknikler.....	26
2.4.Hz.Muhammed'in Hayatının Öğretimi İle İlgili Konularda Karşılaşılan Problemler.....	27
2.4.1.Program İle İlgili Problemler.....	27
2.4.2.Ders Kitabı İle İlgili Problemler.....	28
2.4.3.Yöntem İle İlgili Problemler.....	28
2.4.4.Öğretim Materyalleri İle İlgili Problemler	29
2.4.5.Öğrenme Öğretme Ortamı İle İlgili Problemler.....	30
2.5.Öğrencilerin Hz.Muhammed'in Hayatı İle İlgili Konuları Öğrenme Düzeyleri ve Onların Bu Konuyla İlgili Problemleri.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ ve AHLÂK BİLGİSİ DERSİNDE Hz.MUHAMMED'İN HAYATI İLE İLGİLİ KONULARIN ÖĞRETİMİNDE ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

3.1.İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Gelişim Özellikleri.....	41
3.1.1.İkinci (son) Çocukluk Çağı	42
3.1.2.Erinlik Çağı	43
3.2.Dördüncü Sınıflarda Hz.Muhammed İle İlgili Konular ve Öğretimi.....	46
3.2.1. Konular ve Muhteva.....	46
3.2.2. Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar.....	46
3.3.Beşinci Sınıflarda Hz.Muhammed İle İlgili Konular ve Öğretimi.....	52
3.3.1. Konular ve Muhteva.....	52
3.3.2. Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar.....	52
3.4.Altıncı Sınıflarda Hz.Muhammed İle İlgili Konular ve Öğretimi.....	56
3.4.1. Konular ve Muhteva.....	56
3.4.2. Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar.....	56
3.5.Sekizinci Sınıflarda Hz.Muhammed İle İlgili Konular ve Öğretimi.....	58
3.5.1. Konular ve Muhteva.....	58
3.5.2. Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar.....	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.Sonuç.....	62
4.2.Öneriler.....	64
Kaynakça.....	67
Ekler.....	70

KISALTMALAR

A.Ü.S.B.E.	: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bkz.	: Bakınız
D.E.Ü.S.B.E.	: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mat.	: Matbaası
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ü.I.F.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
M.Ü.S.B.E.	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
O.M.Ü.S.B.E.	: On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
s.	: Sayfa
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ilk ve orta öğretimde okutulan zorunlu dersler arasındadır. Bu derste İslam Dini'nin peygamberi Hz.Muhammed'in hayatı öğretim konularından biridir. Pek çok gelişim özellikleri ile birlikte dini duygusunda gelişim gösterdiği ilköğretim döneminde, sağlıklı bir dini anlayış kazandırılması ve dini duygu ve inançların işlevsel hale getirilmesi için, İslam Dini'nin Peygamberi Hz.Muhammed'in hayatının öğrenilmesi kaçınılmazdır.

Hız.Muhammed'in hayatı öğretilirken O'nun tutum ve davranışlarının nasıl örnek alınacağı önemli bir noktadır. Dini değerlerin günlük yaşamda uygulanması O'nun hayatının örnek alınması ile mümkündür. Günümüzde dini değerlerin farklı algılanması ve buna bağlı olarak din adına ortaya çıkan pek çok uygulamanın temelinde Hız.Muhammed'in hayatının yanlış örnek alınması gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ilköğretimde Hız.Muhammed'in hayatının nasıl örnek alınacağını öğretmek gerekmektedir.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Hız.Muhammed'in hayatının eğitim yönünden önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ilköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hız.Muhammed'in hayatının öğretimi ve bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak Hız.Muhammed ile ilgili konuların öğretiminde özel öğretim yöntemleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Son olarak dördüncü bölümde ise Hız.Muhammed'in hayatının öğretimi ile ilgili sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Bize din eğitimi alanını tanıtan ve sevdiren, ilk adımda bu çalışmaya cesaret ve ümit veren muhterem hocamız Prof. Dr. Mualla SELÇUK 'a, bana rehberlik eden, değerli fikirleriyle beni yönlendiren danışmanım Doç. Dr. Recai DOĞAN 'a, çalışmanın her aşamasında tenkit ve tavsiyelerde bulunup ufkumu açan Doç. Dr. Cemal TOSUN 'a , ilgi ve yardımını esirgemeyen Ar. Gör. Nurullah ALTAŞ 'a teşekkür ederim.

Gönül GÜMÜŞ

GİRİŞ

1.PROBLEM

Eğitim bireyde davranış değiştirme sürecidir.¹ Yetişkin neslin bir plan ve gayeye göre yetişmekte olan nesillerin gelişimini sağlamak için yaptığı çalışmalardır. Kişide beden ve ruh kabiliyetlerini geliştirir, ona birtakım bilgi ve beceriler kazandırır.²

Önceleri yeni nesle bilgi ve becerilerin kazandırılması, kültürel yapının aktarılması aile ve çevrenin yardımı ile gerçekleştirilebiliyordu. Ancak toplumların gelişmesi, sosyal ve kültürel ortamın daha karmaşık bir hale gelmesi bu görevi belli bir plan ve program dahilinde gerçekleştiren okullara taşımıştır.

Okullar, toplum içinde yaşayan bireylere kendi fiziksel ve toplumsal ihtiyaçlarını, toplumun ihtiyaç ve beklentileri ile uyumlu karşılayabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri, yetenek, tutum ve değerleri kazandırmaya çalışır.³ Bu bağlamda okullarda gerekli bilgi, beceri, yetenek, tutum ve değerleri kazandırmak için çeşitli dersler okutulmaktadır. Bu derslerden biri de Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersidir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi okullarda bazen seçmeli, bazen zorunlu olarak okutulmuş, bazen de tamamen eğitim ve öğretimden kaldırılmıştır.⁴ Ancak 1982 Anayasası'nın 24. Maddesinde "Din Kültürü ve Ahlâk ğretimi ilk ve orta ğretim okullarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır." hükmü ile bugünkü şeklini almıştır.⁵

¹ Mürüvvet Bilen, *Plandan Uygulamaya ğretim*, Takav Yay., Ankara 1993, s.1

² Halis Ayhan, *Eğitime Giriş*, Damla Yay., İstanbul 1982, s.14

³ Nurettin Fidan, *Eğitime Giriş*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay., Ankara 1993, s.74

⁴ Beyza Bilgin-Mualla Selçuk, *Din ğretimi Özel ğretim Yöntemleri*, Ankara Akid Yay., Ankara 1991, s.20-21

⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No:2709, Kabul Tarihi: 7.11.1982

Okullarda din eğitim ve öğretimi yapılmalı mı, yoksa yapılmamalı mı diye tartışma dönemi artık geride kalmıştır. Dinin kişinin ve toplumun hayatındaki yeri ve etkisi tartışılmayacak kadar açıktır.

Eğitim insanı bütün kabiliyetleri ile geliştirme ve onu toplumun bir üyesi yapma yolundaki amaçlı ve planlı etkilemelerdir. İnsanın dini kabiliyetleri de din eğitimi ve öğretimi yolu ile bilinçli olarak ve sorumlulukla planlanabilir, yürütülebilir ve kontrol edilebilir.⁶ Genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olan din eğitiminin de okullarımızda bir eğitim ve öğretim programı içerisinde en güzel bir şekilde sunulması gerekir.⁷

Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri İlahiyat Fakülteleri'nde 1983' den beri yer alan genç bir disiplindir.⁸ Bu nedenle alanda özel öğretim yöntemleri ile ilgili çalışmalar gecikmiştir. Artık Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin müfredat metodunun geliştirilmesine yönelik çabalar ortaya konulmalıdır.⁹ Eğitimde merkez alınan öğrencilerin gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınarak dersler işlenebilmelidir. Din öğretimi konularına uygun yöntemler geliştirilerek, ilgi ve ihtiyaçlar doyurulabilmelidir.

Din öğretiminin sunulmuş biçiminde çocuğun ruhsal, zihinsel ve bedensel gelişim sürecinin ne olduğunun bilinmesi gerekir.¹⁰ Dünya hızlı bir şekilde değişmekte, değişen değerlerin, bilimsel teorilerin yerini yenileri almaktadır. Davranışçı, şartlı öğrenme teorilerinden, zihinsel, kavramsal öğrenme teorilerine doğru bir yöneliş söz konusudur. Öğretmen merkezli öğretme yaklaşımı yerini öğrenen merkezli öğretime bırakmıştır. Çocuk psikolojisi, öğrenme psikolojisi, çocuğun antropolojisi gibi yeni araştırma alanlarından elde edilen bulguların

⁶ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Yeni Çizgi Yay., Ankara 1995, s.38

⁷ Mustafa Tavukçuoğlu, " İlköğretimde Din Eğitimi Ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler ", *M.E.B. Din Öğretimi Dergisi*, Sayı:43, Ankara 1993, s.24

⁸ Bilgin, Selçuk, s.1

⁹ Halis Ayhan, Tebliğler, *Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi İlimi Toplantısı, İzmir 4-6 Aralık 1998* (Yayına hazırlayanlar Fahri Unan-Yücel Hacaloğlu) Türk Yurdu Yay., Ankara 1999, s.565

¹⁰ Neda Armaner, "Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi." *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1978, Cilt 23, s.23

değerlendirilmesi, ailelere ve öğretmenlere, çocuğu tanımanın öğretimi çocuğa göre ayarlamanın gereğini öğretmiştir.¹¹

İlköğretimde öğretim konularından biri de İslam Dini'nin Peygamberi Hz.Muhammed'in hayatıdır. Din ve ahlâk öğretiminin özel amaçları arasında;

-“ Allah'ı ve Peygamberi tanımak ve sevmek “

-“ Örnek bir insan olarak Hz.Muhammed'in güzel ahlâkını, yaşayışını, çeşitli alanlardaki öğüt, görüş ve düşüncelerini bilmek “¹²yer almaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda ilköğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hz.Muhammed'in hayatı öğretilmektedir.

Dinin insana öğretilmesinde peygamberin örneklığı önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç dini bilgiyi doğru anlayabilme ve dini değerleri güncel hayatta yaşantı haline dönüştürebilmede kendini yoğun olarak gösterir. Örnek ahlâkı ile insanlık tarihinde önemli bir şahsiyet olan Hz.Muhammed'in hayatının doğru anlaşılması ve öğrenilmesi kaçınılmazdır.

İşte ilköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi programındaki Hz.Muhammed'in hayatının nasıl anlatılacağı araştırmamızın problemini oluşturmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, mevcut ilköğretim programı içinde Hz.Muhammed'in hayatının nasıl anlatıldığını ortaya koymak ve Hz.Muhammed ile ilgili konuların öğretiminde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek öğretim ilke ve yöntemlerini geliştirmektir.

Din eğitimi ve öğretimi bireylerin ihtiyaç duyduğu bir alandır. Bu ihtiyacın doyurulması ilk önce ailede başlamakta, daha sonra örgün eğitim kurumu olan okullarda dördüncü sınıftan itibaren devam etmektedir. Öğrencilere inanç, ibadet ve ahlâk öğretimi ile ilgili bilgiler ve davranışlar kazandırılmak istenmektedir. Bireyin dini tutum ve davranışlarının geliştiği bu dönemde Din

¹¹ Bilgin, Selçuk, s.66

¹² İlkokul Programı, M.E.B. Ankara 1995, s.276

Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin etkili bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Sağlıklı bir din eğitimin alınması gerek bireydeki dini duygunun gelişmesi, gerekse toplum düzenini bozan inanç ve yönetişlerden kaçınması açısından önemlidir.

Din eğitimi ve öğretiminde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ile ilgili olarak daha çok program geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Öğrencilerin zorunlu olarak gördükleri Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi programında yer alan konulardan biriside Hz.Muhammed'in hayatıdır. Öğretim konularından biri olan Hz.Muhammed'in hayatının öğretilmesine münhasır bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tezimiz mevcut öğretim programında Hz.Muhammed'in hayatının nasıl öğretileceğini ortaya koymaktadır. Bu boşluğu doldurmasıyla önem arz etmektedir.

Araştırmada Hz.Muhammed'le ilgili konular belli bir plan dahilinde işlenmiş ve konuyla ilgili öneriler sunulmuştur. Özellikle Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde söz konusu konuların daha verimli işlenmesi beklenmektedir.

Araştırmanın Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi öğretmenlerine, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders müfredatının geliştirilmesi çalışmasında bulunacak eğitimcilere ışık tutacağı ümit edilir.

3. HİPOTEZLER

Bir bilimsel araştırmanın hareket noktası hipotezlerdir. Bizde araştırmamızı aşağıda belirlemiş olduğumuz hipotezlerden yola çıkarak yönlendirdik.

1. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hz.Muhammed ile ilgili konuların öğretiminde kullanılan yöntemler amaçlara ulaşmada yeterli olmamaktadır.

2. Öğretmenler kullandıkları yöntemleri genelde ders planı yapmadan uygulamaktadırlar.

3. Öğrenciler Hz.Muhammed ile ilgili anlatılan konulara ilgi duymaktadırlar.

4. Öğrencilere Hz.Muhammed'in hayatının örnek alınması gerektiği bilinci yeterli düzeyde verilememektedir.

5. Öğrenciler Hz.Muhammed'in örnek alınmasını ve olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını öğretim yöntemlerinin tam olarak uygulanmamasından yeterince kavrayamamaktadırlar.

6. Öğretimin bir parçası olan değerlendirme ile konuların hedefine ulaşip ulaşmadığı tespit edilir ve neticeye göre farklı yöntem arayışına gidilir. Ancak öğretmenler konuların değerlendirilmesine gereken önemi göstermemektedirler.

4. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

Bu araştırma ilköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde mevcut programa göre Hz.Muhammed ile ilgili konuların özel öğretim yöntemlerine uygun olarak anlatılması ile sınırlıdır. İlgili konu üzerinde program geliştirme tezimize dahil değildir.

Araştırmanın teorik zeminine ışık tutması ve mevcut durum hakkında uygulamadan örneklerle bilgi vermesine yönelik görüşme tekniği (mülakat) uygulanmıştır. Görüşme Ankara'da, Mamak İlçesi'nde, Mamak İlköğretim Okulu'nda 4., 5., 6., 7., 8. sınıflarda öğrenim gören 140 öğrenciyi ve Ankara il merkezinde farklı ilköğretim okullarında görev yapan 20 öğretmeni kapsamaktadır.

5. TANIMLAR

İlköğretim: M.E.B.'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren, mevcut kanuna göre bütün vatandaşlar için mecburi olan, sekiz yıl öğrenim süresi bulunan kurumlardır.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi: İlköğretimde din, İslam Dini ve ahlâk bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmayı amaçlayan, 1982 Anayasası ile zorunlu dersler arasında yer alan derstir.¹³

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretmeni: İlköğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini okutmakla görevli bulunan branş öğretmenidir.

¹³ M.E.B. Tebliğler Dergisi, Sayı: 2109, Tarih: 29.3.1982

Genel Öğretim Yöntemleri: Her türlü eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin genel ilke ve kurallar üzerinde duran ve öğretim çalışmalarında yararlanılan en verimli yöntem ve teknikleri gösteren bir disiplindir.¹⁴

Özel Öğretim Yöntemi: Çeşitli basamaklardaki eğitim kurumlarında verilen derslerin okutulmasında izlenecek yol veya yolları açıklayan öğretim alanı.¹⁵ Genel öğretim yöntemlerine paralel olarak dersin hedefine ulaşmasını sağlayan yöntem ve ilkelerdir.

6. KAYNAKLAR

Çalışmanın hazırlanmasında Eğitim Psikolojisi, Din Psikolojisi, Çocuk ve Gençlik Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Genel Öğretim, Öğretim Yöntem ve Teknikleri ve Din Eğitimi alanında yazılmış eserlerden, Din Eğitimi ve Öğretimi ile ilgili son yıllarda yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır. Faydalanılan kaynaklar yeri geldikçe dipnotta ve topluca kaynakçada sunulmuştur.

İlköğretimde mevcut öğretim programı içinde Hz.Muhammed'in hayatının nasıl anlatıldığını ortaya koymayı ve konuların öğretiminde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek öğretim ilke ve yöntemlerini geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada, ilköğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini okutan öğretmenler ile bu dersi okumakta olan bir grup öğrenciye uygulanan mülakattan elde edilen bulgularda kaynaklarımız arasında yer alır.

7. ARAŞTIRMANIN METODU

İlköğretimde öğretim konusu olan Hz.Muhammed'in hayatını öğretmede özel öğretim yöntemlerini ortaya koymayı konu edinen bu araştırmada alan araştırması ve literatür taraması yöntemi kullanılmıştır.

¹⁴ Abdurrahman Dodurgalı, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, M.Ü.İ.F. Yay., İstanbul 1999, s.300

¹⁵ R. Oğuzkan Alaylıoğlu A.F. , *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, s.248

Alan araştırmalarında genellikle küçük bir grup ya da toplumun sosyal yapısı, kişiler ve gruplar arası karşılıklı etkileşimi, kurumları, değerleri vb. sosyal olaylar çalışma konusu olabilir. İlk önce konu ile ilgili literatür taranmış, ilgili kitaplar, makaleler, tebliğler ve lisans ve yüksek lisans tezleri incelenmiştir. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde araştırmanın amacına ulaşması ve konu ile ilgili yöntemleri seçme gayesiyle öğretmen ve öğrencilerle görüşülmüştür. Soru yolu ile veri toplama teknikleri arasında yer alan görüşme (mülakat), görüşmecinin cevap almak amacıyla soruları sözlü ve genellikle yüz yüze olmak koşulu ile deneklere yönelttiği bir tarzdır.¹⁶

Bu görüşmelerde yapılanmış görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Zaman kaybının önlenmesi ve objektifliğin daha yüksek olacağı düşünülerek bu teknik tercih edilmiştir. Görüşmelerin değerlendirilmesinde cevaplar yoğunluk sırasına göre grublandırılmış, uygun görülenler ayrı bir bölümde sunulmuştur. Uygulanan görüşme tekniği, öğrencilerin gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına göre özel öğretim yöntemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

¹⁶ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Rehber Yayınevi, Ankara.1977, s.181

I.BÖLÜM

HZ.MUHAMMED'İN HAYATININ EĞİTİM YÖNÜNDEN ÖNEMİ

1.1.HZ.MUHAMMED'İN HAYATININ EĞİTİM AÇISINDAN MODELLENMESİ

Din, insanlık ile varolagelmiş, insanlık kadar eski bir olgudur. Din İnsanların dünya ve ahiret hayatında mutluluğa ve huzura kavuşmalarını ister.¹ Dini koyan Allah, kulları arasından peygamber seçer ve seçtiği peygamber vasıtasıyla insanların mutlu olmasını sağlayacak öğütleri gönderir.

Peygamberler özde insanları, bir olan Allah'a inanmaya ve O'nu tanımaya, doğruluğa, iyiliğe ve mutluluğa davet etmişlerdir.² Allah'tan aldıkları dini hükümleri, ibadetin şeklini, ahlâki faziletleri insanlara öğretmişlerdir.³ Dinin insana ulaşması ve öğretilmesi konusunda peygamberin önemi son derece büyüktür.⁴ Dini değerlerin, kuralların anlaşılması ve yaşantı haline dönüşmesinde peygamberin örnekliliğine ihtiyaç vardır.

Son din İslam Dini'nin peygamberi Hz.Muhammed'dir. Hz.Muhammed ile ilgili olarak Kur'an-ı Kerim şöyle der:

"And olsun ki, Resulullah ta sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için en mükemmel bir örnek vardır."⁵

¹ Ahmet Hamdi Akseki, *İslam Dini*, Başbakanlık Matbaası, Ankara 1974, s.7

² Saffat 37/ 24, Nisa 4/165, Mü'minun 23/24

³ Akseki, s.84

⁴ Recep Kılıç. " Peygamberliğin Gerekliği Ve Peygamberimizin Örnekliliği ", *H.z.Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1998, s.28

⁵ Ahzab 33/21

“De ki eğer Allah’ı seviyorsanız bana tabi olun; böylece Allah’ta sizi sevsin ki günahlarınızı bağışlasın . Allah son derece bağışlayan ve esirgeyendir.”⁶

Zikredilen bu ayetler Müslümanları Hz.Peygamberi örnek almaya ve O’na tabi olmaya teşvik etmektedir.

Yüce Allah insan için gerekli olan her şeyi, bir taraftan vahiy ile insana bildirmiş, diğer taraftan da peygamberler vasıtasıyla bildirdiklerinin sosyal hayata nasıl geçirileceğinin somut örneğini sunmuştur.⁷ Dinin insandan gerçekleştirmesini istediği davranışları en mükemmel şekliyle dinin temsilcileri olan peygamberlerde görmek mümkündür. Müslümanlar inandıkları dini değerleri anlamak ve bu değerlere bağlı olarak yaşamlarını yönlendirmek için, peygamberleri Hz.Muhammed’i örnek almışlardır. İslam Dini’nin kutsal kitabı olan Kur’an-ı Kerim’deki ayetleri, O’nun sözleri ve uygulamaları ile anlamaya çalışmışlardır. Bu nedenle Hz.Muhammed’in hayatını, olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını öğrenmek, O’nu örnek almak Müslümanlar için dini bir görevdir.

Peki Hz.Muhammed’i örnek almak nasıl olacaktır?

“Hz.Peygamberi örnek almak, onun hayatından davranış modelleri çıkarmak, onun bir insan olarak günlük hayatını devam ettirmek üzere yaşadığı hayatın biçimsel yönünü aynen yaşamaya çalışmak demek değildir.”⁸ Eğer öyle olsaydı onun gibi yemeği elle yememiz, arabaya değil deveye binmemiz gerekirdi .

Nitekim Hz.Muhammed peygamberlikten önce ne yiyorsa peygamberlikten sonra da aynı şeyleri yemeye, peygamberlikten önce ne giyiyorsa peygamber olduktan sonra da onu giymeye devam etmiştir. Peygamber olduktan sonra giyim tarzını değiştirdiğine dair kaynaklarda hiçbir kayıt mevcut değildir.

⁶ Ali imran 3/31

⁷ Kılıç, s.28

⁸ Kılıç, s.23

Dolayısıyla Müslümanlar için örnek alınması ve hayata geçirilmesi gereken şeyler Hz.Muhammed'in uygulamalarının şekli yönü ile ilgili hususlar değil, bilakis doğruluğu, adaleti, insana, sevgi ve saygıya, başarıya verdiği önem, hoşgörüsü, güvenirliliği, yumuşak huyluluğu, çalışkanlığı, kanaati, şefkat ve merhameti, cömertliği gibi faziletlerdir.⁹ Onun olaylara karşı yaklaşımı, takındığı tavır, insani ilişkilerinde ahlâki ölçülere göre olan davranışı inanan insanlar için çok daha önemlidir.

Birey olarak saygı, sevgi, iyilik, güler yüz vb. birbirimizden beklediğimiz bazı değerlerdir. Fakat yaşadığımız hayatta insani ilişkilerde memnun olmadığımız davranışlarla karşılaşırız. Toplum olarak kaybedilen ya da yapmakta ihmal edilen bazı ahlâki değerler buna sebebiyet verebilir. Uygulanmasında ihmal edilen bu ahlâki değerleri yeniden filizlemek, her bireye inancı, ırkı, cinsi ne olursa olsun sadece insan olduğu için saygı duymak ve sevmek, sevmek ile beraber insanlığa hizmet etmekten haz duyan bir toplum bilinci oluşturmak için Hz.Muhammed'in hayatını bilmek, öğrenmek önemlidir.

Hz.Muhammed'in örnek alınması ancak iyi bir eğitim ve öğretim ile gerçekleşir. Okullarımızda öğrencilerimiz dördüncü sınıftan itibaren Hz. Muhammed'in hayatını öğrenmeye başlamaktadırlar. Daha önce ailelerinden, çevrelerinden öğrendikleri sevgili Peygamberlerini okulda daha ciddi, kulaktan dolma değil gerçek ve doğru bilgilerle öğrenmeye ilk adımı atmaktadırlar. İnanan bir insan, bir Müslüman için Hz.Muhammed'in örnek alınması, O'nun hayatından kendisine davranış modelleri geliştirilmesi oldukça anlamlıdır. Bu anlam zihinlerdeki izi hayatta kolay kolay unutulmayacak olan ilköğretim yıllarına aktarıldığında daha da önem kazanmaktadır.

⁹ İbrahim Sarıçam, *Hz.Peygamber'in Çağımıza Mesajları*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2000, s.21

Küçük yaştan itibaren Hz.Muhammed'in hayatını doğru anlayan bir çocuk, aynı zaman da İslam Dini'nin özünü de kavramış demektir. Gerçek anlamda Hz.Muhammed'i tanınması beraberinde örnek davranışlar sergileyen bir birey olmasına yardımcı olacaktır. Sevgi, şefkat, merhamet gibi duygular güçlenip daha fazla yeşerecektir. İçsel dünyasıyla barışık, kendini ve çevresindeki insanları seven, karşılaşılan problemlere çözüm üretebilen bir insan haline gelebilecektir.

1.2.HZ.MUHAMMED'İN UYGULADIĞI EĞİTİM YÖNTEMLERİ

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde öğretim konularından biri olan Hz.Muhammed'in hayatını öğretebilmek için, önce O'nu tanımak ve O'nun eğitimcilik yönünü bilmek gerekir.

Peygamberler getirdikleri dinlerin aynı zamanda insan olarak ilk öğrencileridir. Peygamberimiz Hz.Muhammed bu yönünü "Ben ancak muallim olarak gönderildim." ¹⁰ diyerek belirtmiştir. O kendi hayatında ilme büyük önem vermiş , bizzat davranışlarıyla bunu ortaya koymuştur. Hz. Muhammed çok yönlü bir insandır. Bunlardan en önemlisi iyi bir eğitimci olmasıdır. Hz. Muhammed'in yürüttüğü eğitim-öğretim faaliyetlerinin olağanüstü etkinliğinin temelinde sunulan muhtevanın ilahi olması gerçeği vardır. Ancak bununla beraber muhtevanın sunuluş tarzı da önemlidir.¹¹

Herhangi bir davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla bireylerin fikir, bilgi, haber, tutum, duygu ve becerilerini paylaşmasına iletişim denmektedir. ¹²

¹⁰ Muhammed Bin Yezid Ebu Abdullah el-Kazvini, *Sünen-i İbn-i Mace*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Beyrut tarihsiz, Cilt 1, s.83

¹¹ M. Şevki Aydın. " Ben Ancak Muallim Olarak Gönderildim Diyen Peygamber", *İslam'da İnsan Modeli Ve Hz.Peygamber Örneği*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1995, s.186

¹² İbrahim Ethem Özgüven, *Görüşme İlke Ve Teknikleri*, Odak Ofset Matbaacılık, Ankara 1992, s.13

Şüphesiz eğitim bir iletişim sürecidir. Hz.Muhammed'in bu süreci başarılı bir şekilde çevresindeki insanlarla gerçekleştirdiğini görüyoruz. Hz.Muhammed her kültür seviyesinden farklı insan gruplarından ve farklı ırklardan kişilerle başarılı ilişkiler kurmuştur. Çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar, yetimler, fakirler, zenginler vb. toplumun her kesiminden kişilerle örnek ilişkiler sergilemiştir.

Son yıllarda yapılan çalışmalar bilgi geçişini iletişim kuramlarına dayandırma konusunda yoğunlaşmıştır. En basit tanımıyla "anlamları bireyler arasında ortak kılma işlemi" olarak ele alınan iletişim sürecinin dört ana unsuru vardır. Bunlar verici, mesaj, kanal ve alıcıdır.

İletişim Süreci

Verici (kaynak) → Mesaj → Kanal → Alıcı

Bu dört unsur tüm iletişim süreçleri için söz konusudur. Bu unsurlardan birinin gereken biçimde dikkate alınmaması iletişimin veriminin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca ortak anlamlara ulaşabilmek için iletişimin çift yönlü olması gerekmektedir. Verici (kaynak) mesajını alıcıya ilettiği zaman onun tepkisini bilmek istemektedir. İletişimin sağlıklı olup olmadığı ancak "alıcıdan kaynağa doğru akım" dan anlaşılmaktadır.¹³

İşte Hz.Muhammed'in eğitiminde, temelde iletişim sürecinin bu unsurlarına dikkat edildiği anlaşılmaktadır. Vericiden gönderilen mesaj, alıcının bireysel farklılığına göre kolay ya da zor veya anlayabileceği duruma göre değişmektedir. Bireysel farklılıklar oldukça değişiktir. Ancak bu farklılıkları zihinsel, fiziksel, çevresel, kültürel ve duygusal farklılıklar olmak üzere beş ana grupta toplamak mümkündür.

¹³ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1995, s.15-17

Yine mesajın gönderildiği kanal da alıcının seviyesine uygun olmalıdır. Hz.Muhammed iletişim kurduğu kimselerin bireysel farklılıklarına,¹⁴ seviyelerine, anlayış kabiliyetlerine, kültürlerine göre uygun yöntemi seçmiştir. Farklı kişilerce aynı anlamda sorulan sorulara, soran kişilerin durumlarına, sorulan yere ve zamana göre değişik cevaplar vermiştir. Örneğin; "Amellerin en faziletlisi hangisidir?" sorusuna farklı zaman dilimlerinde cevaben ;

" Allah'a iman etmektir. "

" Allah yolunda cihat etmektir. "

" Kabul edilmiş Hacc'dır. " ¹⁵ demiştir.

Başka bir defasında aynı soruya;

" Vaktinde kılınan namazdır ve ebeveyne iyilik etmektir. "¹⁶

" Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek (sevmemek)tir. "¹⁷ cevaplarını vermiştir.

Hz. Muhammed'in eğitim ve öğretim uygulamalarında ;

a -Muhatabı iyi tanıyıp öğretimi ona göre düzenleme,

b- Muhataba son derece hoşgörülü davranma,

c- Her bakımdan sevdirmeye nefret ettirmeme,

d- Öğretim konusuna karşı muhatapta ilgi ve ihtiyaç uyandırma ve öğretimi bunları karşılayacak şekilde gerçekleştirme,

e- İnsanı aklıyla, ruhuyla, duyguları ve bedeni ile bir bütün kabul edip onun her bakımından gelişimi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma,

f- Muhatabı düşünen, araştıran, soruşturan konuma getirme,

¹⁴ Bkz. Abdülfettah Ebu Gudde, Hz.Muhammed Ve Öğretim Metodları, Çeviren Enbiya Yıldırım, Umran Yayınları, İstanbul 1998. s.89

¹⁵ Müslim Bin el-Haccac en-Neysaburi, *Sahih-i Müslim*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Beyrut tarihsiz, Cilt 1, s.88

¹⁶ Müslim. s.90

¹⁷ Süleyman Bin el-Eşas Ebu Davud es-Sicistani, *Sünen-i Ebu Davud*, Tahkik Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, baskı yeri ve tarih yok. Cilt 4. s.198

g- Soyut bilgileri örnek olaylarla somutlaştırma,

h- Jestleriyle, mimikleriyle, konuşma biçimiyle muhatap karşısında en uygun tutumu takınma,

ı- Öğretimi pekiştirme gibi esasların en iyi şekilde uygulandığı müşahede edilmektedir.¹⁸

İletişim bütün bir beden katıldığı karşılıklı etkileşimdir. Bu etkileşimde vücudun ses ve ifade ile bir heyecan, ilgi ve canlılık sunması esastır.¹⁹ Bazı uzmanlara göre iletişim sözlü ve sözsüz olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sözlü iletişimde güzel konuşma, ses tonu, jest ve mimikler, üslup vb. gibi noktalar üzerinde durulmaktadır. Sözsüz iletişimde ise, bedenin duruşu ve ifade ettiği ruh hali, göz bebeklerinin anlattığı duygular yer alır. Bu iletişimde bedenimizin ifade ettiği hal, bir anlamda beden dili ihmal edilmektedir. Halbuki ağlayan bir çocuğun başını sıvazlamak, saçlarını okşamak ona söylenecek pek çok sözden çok daha etkilidir.

Yine sıkıntılı, üzüntülü ya da mutsuz görülen bir arkadaşımıza yanında olduğumuzu, yardım etmek istediğimizi, söylerken ellerimizle elini ya da omzunu tutmak daha inandırıcı ve gerçekçi olur. Sadece üzüntülü ve mutsuz durumlarda değil sevinçli anlarda da beden dili daha etkili bir ifade tarzıdır.

Beden dilini peygamberimiz Hz.Muhammed'in iletişimde iyi kullandığı anlaşılmaktadır. Çevresindeki çocukları sevmesi, başlarını okşamaması, torunlarını öpmesi²⁰ gibi örnekler bize bunu göstermektedir.

¹⁸ Bkz. Aydın, s.187

¹⁹ Mahmut Çamdibi, "Beşeri münasebetler" *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, s.87

²⁰ Ahmet Bin Hanbel eş-Şeybani, *Müsned-i Ahmet*. Mısır tarihsiz, Cilt 2, s.241

H.z.Peygamber'in hasta ziyareti sırasında, elin hastanın eline veya alınına koyulmasını ve konuşmanın bu şekilde sürdürülmesini tavsiye etmesi, hastayla duygusal bir iletişime geçilmesi açısından önemlidir. Çünkü o anda, hastanın içinde bulunduğu sıkıntılı durum göz önüne alındığında elin tutulması veya alna koyulması hastayla bir iletişim sağlayacak ve o anda hastanın yanında olduğumuz, onun acısını hissettiğimiz mesajını pekiştirecektir.²¹

Gazali " Lisan-ı hal ile söylemek sözle söylemekten daha fasihtir, insanın tabiatı sözlere uymaktan ziyade amellerde müşahedeye daha meyillidir " ²² diyerek sözsüz iletişimin sözlü iletişimden daha etkili olduğunu belirtmiştir.

H.z.Muhammed çevresindeki kimselerle iletişiminde beden dilini kullanmış bir eğitimcidir. Özellikle çocuk ve gençlere olan yaklaşımı şefkat ve sevgi üzerinedir. O anlattığı, öğrettiği her şeyi ilk önce kendisi uygulardı. Kendi yapmadığı bir şeyi bir başkasına asla söylemezdi. Yaptığı, yaşadığı şeyleri tebliğ etmesi de yine güçlü şahsiyetinin beraberinde getirdiği beden dilinin bir başka şekilde sergilenişidir.

Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed ! Rab binin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle çağır. Onlarla en güzel şekilde tartış. Doğrusu Rab bin kendi yolundan sapanları daha iyi bilir."²³

"Aff (kolaylık yolunu) tut , iyiliği emret , cahillerden yüz çevir."²⁴

"O vakit Allah'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın. Şayet sen kaba , katı yürekli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi."²⁵

"(Müslümanlar) Affetsinler, hoşgörülü olsunlar. Allah'ın sizi bağışlamasını istemez misiniz ?"²⁶

²¹ Bkz. Nurullah Altaş, *Hastanelerde Din Ve Moral Hizmetleri*, A.Ü.S.B.E., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997, s.51

²² Gazali. *Bidayetül-Hidaye*. Mısır 1306, 5

²³ Nahl 16/125

²⁴ A'raf 7/199

²⁵ Ali imran 3/159

²⁶ Nur 24/22

“Güzel bir söz ve bağışlama, arkasında eziyet gelen sadakadan daha hayırlıdır. Allah zengindir, halimdir.”²⁷

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir tutumla karşıla. O zaman göreceksin ki, seninle aramızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost olacaktır.”²⁸

“Ona yumuşak söz söyleyin, belki öğüt alır ve korkar.”²⁹

“Andolsun ki size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız, O’na çok ağır gelir. Çünkü O, size çok düşkün, mü’minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.”³⁰

“Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.”³¹

“Allah kimin için bir hayır dilerse, onu dinde derin anlayışlı kılar, ilim ancak öğrenme ile elde edilir.”³²

Yukarıda zikredilen ayetler ve hadisler Hz.Muhammed’in uyguladığı eğitim-öğretim yöntemlerinin temeli üzerine ışık tutmaktadır. Hoşgörülü olmak, affetmek, bağışlamak, kolaylaştırmak, sevmek, şefkatli olmak O’nun eğitim ve öğretiminde esastır.

1.3.HZ.MUHAMMED’İN ÇOCUK VE GENÇLERLE OLAN İLETİŞİMİ

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hz.Muhammed’in hayatının öğretimi ilköğretimde okumakta olan öğrencileri kapsamaktadır. Bu dönem son çocukluk çağı ile ergenliğin ilk yıllarını içerir. İşte bu bölümde hayatını öğretmeye çalıştığımız Hz.Muhammed’in bu dönemdeki çocuk ve gençlerle olan iletişimi üzerinde durulmuştur.

²⁷ Bakara 2/263

²⁸ Fussilet 41/34

²⁹ Taha 20/44

³⁰ Tövbe 9/128

³¹ Muhammed Bin İsmail el-Buhari, *Sahih-i Buhari*, yer yok Hicri 1257, Buhari İlim 12, Cilt 1, s.25

³² Buhari, İlim 11, Cilt 1, s.25

1.3.1.Hz. Muhammed'in Çocuklarla Olan İletişimi

Çocuklara büyük değer veren Hz.Muhammed onlara sevgi ile yaklaşır, çocuklara karşı hoşgörölü ve affedici tavrı büyüklere tavsiye ederdi. Onlara karşı sevgisini hissettirir, öpüp okşardı.

Bir bedevi Peygamberimizi torunu Hasan'ı, diğler bir rivayete göre de torunları Hasan ve Hüseyin'i öperken görür "Benim on çocuğum var, onlardan hiçbirisini öpmedim" der. Bunun üzerine Hz.Muhammed; "Merhamet etmeyene merhamet edilmez" diye karşılık vermiştir.³³

Yine Hz.Muhammed'in zaman zaman torunlarını sırtına alıp, onlarla oynadığını görüyoruz. Bir defasında Hüseyin'i omuzlarında taşırken "Ey çocuk, bindiğın binek ne kıymetli bir binektir" diyen kimseye, "O da ne kıymetli binicidir" diye latife etmiştir.³⁴

Çocuklara olan sevgisini onlara göstermekten çekinmeyen Hz.Muhammed aynı zamanda bizleri buna teşvik etmiştir. Sadece torunları ve mü'minlerin çocuklarına karşı değil, başka dinden olanların çocuklarına da ilgi göstermiştir.

Bir defasında bir Yahudi çocuğu hastalandığında onu ziyarete gitmiştir.³⁵ Çocuklara karşı yakın davranmış ve kendisinden çekinmelerine, ürkmelerine izin vermemiştir. Onlara geleceğın büyükleri olduklarını hissettirircesine değer vermiştir. Rastladığında selam vermiş, hal ve hatırlarını sormuş, hasta olanlarını ziyaret etmiş, onlarla şakalaşmıştır.

³³ Muhammed Bin İsa et-Tirmizi, *Sünen-i Tirmizi*, Tahkik Ahmat Muhammed Şakir ve arkadaşları, Beyrut tarihsiz, Cilt 4, s.318. 3/358-1976

³⁴ Ebu Abdullah el-Hakim en-Neysaburi, *el-Müstedrek ala Sahihayn*, Beyrut tarihsiz, Cilt 3, s.170

³⁵ Süleyman Bin el-Eşas Ebu Davud es-Sicistani, *Sünen-i Ebu Davud*, Tahkik Ahmet Saad Ali, Mısır 1952, Cenaiz 5, Cilt 2, s.164

Enes bin Malik yaşlılarıyla oynarken kendisini çağırılmaya geldiği sırada Hz. Muhammed'in kendisine ve orada oynayan çocuklara selam verdiğini belirtir.³⁶ Yine Enes bin Malik Hz. Muhammed'in başındaki bir tutam saçtan tutup, kendisiyle şakalaştığını ve bazen da "Ey iyi kulaklı" diyerek kendisini çağırdığını anlatır.³⁷

Enes bin Malik'in küçük kardeşi devamlı "Nugayr" denilen küçük bir kuş ile oynardı. Bir gün bu kuş öldü. Çocuğun çok üzülmesi üzerine Hz. Muhammed onu teselli etti ve daha sonra onunla karşılaştığında "Ey Ebu Umeyr, ne oldu senin Nugayr" diye şakalaştı.³⁸

Rafi bin Amr'da çocukluğunda bir olayı anlatır. "Ben çocukken Ensar'ın hurma ağacını taşladım. Birisinde Ensar'dan birisi beni tutup Hz. Muhammed'e götürdü. Hz. Muhammed; "Çocuğum onların hurmalarını niçin taşladın" dedi. "Yiyeceğim" dedim. "Bir daha taşlama, altına düşenlerden ye, Allah seni doyurur" dedikten sonra başımı okşadı ve "Allah'ım karnını doyur" diye dua etti.³⁹

Hz. Muhammed'in burada yanlış bir davranışı nasıl ikaz ettiği oldukça önemlidir. Özellikle çocuklara yaptığı hatalarında ilk önce şefkat ve sevgi ile yaklaşılması gerektiğini göstermektedir. Namaz kılarken ve hutbe okurken bile bu yaklaşımını değiştirmemiştir. Bir cuma hutbesinde torunu Hasan mescide girmiştir. Hz. Muhammed hutbeyi kesmiş, onu yanına almış ve hutbesine devam etmiştir.⁴⁰

Yine Enes bin Malik "yedi veya dokuz sene Hz. Peygambere hizmet ettim, yaptığım bir şey için ; "Niçin böyle bir şey yaptın?" yapmadığım bir şey için de " Şöyle şöyle yapsaydın" dediğini görmedim" demiştir.⁴¹

³⁶ Müslim, *Fedailüs Sahabe*, Cilt 4, s.1929

³⁷ Ebu Davud, Cilt 2, s.596

³⁸ Müslim Bin el-Haccac en-Neysaburi, *Sahih-i Müslim*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Mısır 1955, Adab 30, Cilt 3, s.1692-1693

³⁹ Muhammed Bin Yezid Ebu Abdullah el-Kazvini, *Sünen-i İbn-i Mace*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Mısır 1952, Ticaraat, Bab 67, Cilt 2, s.771

⁴⁰ el-Müstedrek, Cilt 3, s.175

⁴¹ Müslim, *Kitabul Fedail* 51, Cilt 4, s.1804

Bu rivayetlerden de anlaşıldığı üzere Hz.Muhammed çocuklara iyilik ve hoşgörü ile yaklaşmış, hataları olsa bile bunu yüze vurmadan gülümseyerek halletme yoluna gitmiştir. Çocuklara karşı sınırsız sevgi ve şefkat gösteren Peygamberimiz onlarla çok sıkı ilişkiler kurmuş, etrafındaki bütün çocuklarla yakından ilgilenmiştir.

1.3.2.Hz Muhammed'in Gençlerle Olan İletişimi

Hz.Muhammed'in gençlerle olan iletişimi çocuklarla olan iletişiminden çok farklı değildir. Gençlerle olan iletişiminin temelinde yine sevgi, şefkat ve merhamet yatar. Hz.Muhammed İslam'ı tebliğ ederken toplumun yeniliğe açık, idealist ve enerjik kesimini oluşturan gençlerden büyük ölçüde destek almıştır. İlk Müslümanlar incelendiğinde bunlar arasında gençlerin çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. İslam'ın Mekke'de yeni filizlendiği dönemde Müslümanların dini faaliyetleri organize ettikleri ev, 17 yaşında İslam'ı kabul etmiş olan Erkam bin Ebil-Erkam'a aittir.⁴²

Hz.Hatice Mekke Ukaz panayırından Zeyd bin Harise'yi satın alıp Hz.Muhammed'e hediye etmişti. Zeyd daha önce hür bir insan olduğu halde bir oyuna getirilerek köle diye satılmıştı. Onun Mekke'de olduğunu öğrenen babası Harise gelip oğlunu bulmuş ve onun kendisiyle gitmesini istemişti. Zeyd bu teklif karşısında sevinip babasıyla gitmek yerine Hz. Peygamber ile kalmayı tercih etmiştir.⁴³ Hz. Muhammed'in yanında yetişen ya da yardım için bulunan gençlerin O'ndan ayrılmak istemedikleri rivayetlerden anlaşılmaktadır.

⁴² Sarıçam, s.78

⁴³ Abdülhamit Birişik, "Hz.Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri", *Hz.Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1998, s.144

Gençlik dönemi çocukluktan farklıdır. Şüphesiz temelleri çocukluk dönemiyle bağlantılıdır, fakat bu dönemin kendisine has istek ve ihtiyaçları vardır. Ericson'a göre kişilik gelişiminin bazı özellikleri bulunmaktadır. Ergenlik dönemi ile ilgili ;

- Aşağılık duygusuna karşı iş yapıcılık
- Rol kargaşasına karşı kimlik
- Yalnız kalmaya karşı yakınlık kurma

gibi özellikler yer almaktadır.⁴⁴ Hz.Muhammed özellikle gençlere imkan tanımış, onlara güvenmiş ve gençlerin kendi kimliklerini bulmalarına yardımcı olmuştur.

Hz.Peygamber İslam toplumunun şekillenmesinde ve İslami değerlerin yaşanmasında ve yayılmasında gençlere büyük görevler vermiştir. Onların cesaret ve enerjilerini iyi ve faydalı işlere kanalize etmelerine yardımcı olmuştur.

Hz.Muhammed vahiy katiplerini genellikle gençler arasından seçmiştir. Gençlerin fetva vermesine müsaade etmiş, onları asla istismar etmemiştir. Gençlerin, çoğu yaşlı sahabelerden oluşan orduların başına komutan olmalarına izin vermiştir. Tebük seferinde sancağı Zeyd bin Sabit'e, Bedir de Hz.Ali'ye emanet etmiştir. 18 yaşında olan Üsame bin Zeyd'i Suriye'ye gönderdiği orduya komutan tayin etmiştir. Komşu hükümdar, emir ve Arap kabilelerine gönderilen mektupların çoğu Zeyd bin Sabit'in kaleminden çıkmıştır. Yine Zeyd bin Sabit komşu ülkelerden gelen mektupları tercüme etmek ve cevap yazmak için Hz.Muhammed'in emriyle İbranice ve Süryanice öğrenmiştir.⁴⁵

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere Hz.Muhammed gençlerin ufuklarını açarak yeni bilgiler öğrenmeleri için onları teşvik etmiş, pek çok alanda onların görev yapmalarına izin vermiş, imkan tanımış ve onların üreten insanlar

⁴⁴ Çamdibi, s.88

⁴⁵ Sarıçam. s.81

olmalarını arzu etmiştir. Özellikle İslâm'ın ilk yıllarında gerek İslam Dini'nin yayılması, gerekse dinin öğretilmesi noktasında gençlerin çalışmalarını görmekteyiz.

II.BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ DERSİNDE HZ. MUHAMMED' İN HAYATININ ÖĞRETİMİ (BULGULAR)

2.1.İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ PROGRAMINDA HZ.MUHAMMED İLE İLGİLİ KONULAR

İlköğretim dördüncü sınıftan itibaren Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi öğrencilere verilmeye başlanmaktadır. Öğrenciler daha önce ailelerinden ve yakın çevrelerinden duydukları dini bilgileri artık okullarında bir ders içinde öğreneceklerdir.

İlköğretim programında sınıflara göre, Hz. Muhammed'in hayatından bahseden konular şöyledir ;¹

Dördüncü sınıflarda → Peygamberimiz Hz.Muhammed'in hayatı
Peygamberimizin örnek ahlâkı

Beşinci sınıflarda → Peygamberimiz Hz.Muhammed
Peygamberimize karşı görevlerimiz

a) Peygamberimizi sevmek ve saymak

b) Peygamberimizin öğütlerini tutmak , davranış ve hareketlerini örnek almak

c) Peygamberimizin ahlâkla ilgili sözleri

Altıncı sınıflarda → Peygamberimize karşı görevlerimiz

Yedinci sınıflarda → Peygamberlere iman , Peygamber kavramı

Sekizinci sınıflarda → Hz.Muhammed'in ailesi , çocukluğu ve gençliği , peygamber oluşu, hicreti, savaşları, veda haccı ve vefatı

¹ İlköğretim Programı, M.E.B., Ankara 1995

Ancak yedinci sınıfların programında Peygamberlere İman ve Peygamber kavramı üzerinde durulmakta bizzat Hz.Muhammed'in hayatına yer verilmemektedir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi kitabında diğer başka konuların anlatımında zaman zaman hadisler yer almaktadır. Hadisler Kur'an-ı Kerim' den sonra Hz.Muhammed'i tanımaya yardımcı olan en önemli kaynaklardır.

2.2.HZ.MUHAMMED İLE İLGİLİ KONULARIN YILLIK PLANDAKİ YERİ

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi ilköğretimde haftada iki saat olarak verilmektedir. Bu derste öğrencilere din,İslam Dini ve Ahlâk bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi genel olarak kazandırılmaya çalışılmaktadır. Allah ve Peygamberi tanımak ve sevmek çocuklarımıza verilmek istenen dini bilgilerin başında yer alır. İlköğretim müfredat programında İslam Dini'nin Peygamberi Hz.Muhammed'le ilgili konular incelendiğinde bir yıl süren eğitim öğretim döneminde ;

Dördüncü sınıflarda	iki hafta
Beşinci sınıflarda	iki hafta
Altıncı sınıflarda	bir hafta
Yedinci sınıflarda	iki hafta
Sekizinci sınıflarda	üç hafta

Hz.Muhammed'in hayatına yer verildiği görülmektedir. Yine yedinci sınıflarda ayrılan süre Peygamberlere iman ve Peygamberlik kavramını kapsamaktadır.

2.3.HZ.MUHAMMED'İN HAYATI İLE İLGİLİ KONULARIN İŞLENMESİNDE DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ ÖĞRETMENİNİN KULLANDIĞI YÖNTEM VE TEKNİKLER

Yöntem yol, usul, tarz demektir. Eğitim ve öğretimde, amacı en kısa ve en verimli şekilde gerçekleştirmeye yarayan güvenilir yol ve usule yöntem denir.²

Diğer bir deyişle yöntem, eğitimin hedeflerine ulaşmak amacıyla kullanılacak tekniklerin, işlenecek konunun, araç gereç ve kaynakların bütünlük oluşturacak biçimde örgütlenerek hizmete sunulan bir öğretme yoludur.³ Öğretmenin yöntem seçimini dersin hedefleri, içeriği, öğrencinin özelliği, kullanılan araç gereç ve kaynakların yapısı ile kendi kişiliği etkiler.⁴ Birden çok yöntem ve tekniğe başvurmak iyi bir öğretim için kaçınılmazdır. Hep aynı yöntemlerle ders anlatmak bir anlamda öğretmenin başarısızlığının da bir ifadesidir.

Farklı okullarda değişik meslek yılına sahip öğretmenlere yapılan görüşmelerde, Hz.Muhammed'in hayatıyla ilgili konuların işlenmesinde kullandıkları yöntem ve teknikler sorulmuştur. Hz.Muhammed'in hayatının anlatımında soru cevap, düz anlatım yöntemlerinin yaygın olarak kullanıldığı neticesine ulaşılmıştır. Görüşme formlarında bu yöntemlerin dışında tartışma, buldurma ve örnek olay inceleme gibi yöntemlerde yer almaktadır. Ayrıca fotoğraf, resim, harita ve tepegöz gibi araç gereçlerin kullanılması gerektiği söylenmesine rağmen bu uygulamanın yaygın olmadığı tespit edilmiştir.

² Abdurrahman Dodurgalı, *Din Eğitim Ve Öğretiminde İlkeler Ve Yöntemler*, M.Ü.İ.F. Vakfı Yay. İstanbul 1999, s.285

³ Mürüvvet Bilen, *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Takav Yay. Ankara 1993, s.17

⁴ Bilen, s.18

2.4.HZ.MUHAMMED'İN HAYATININ ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Öğrenme bir plan ve program işidir. Bireyde istenen davranışlar oluşturabilmek için program, ders kitabı, yöntem, öğretim materyalleri ve öğrenme-öğretme ortamının konuyla ilgili olarak mevcut durum içinde incelenmesi gerekmektedir.

2.4.1.Program İle İlgili Problemler

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Hz.Muhammed ile ilgili konuların müfredat programı incelendiğinde bazı aksaklıklar tespit edilmiştir. Bunlar şöyledir ;

- Hz.Muhammed'le ilgili konular her eğitim – öğretim dönemine dengeli , eşit şekilde dağılmamıştır. Müfredat programı, bazı dönemlerde az bazı dönemlerde yoğun olarak kendini göstermektedir. Örneğin sekizinci sınıflarda yoğun, altıncı sınıflarda az, yedinci sınıflarda hiç konu bulunmamaktadır. Bu dengesiz dağılım nedeniyle öğretmenler, Hz.Muhammed'in hayatını öğretmede, öğrenciler de konuyu kavramada güçlük çekmektedir. Çocuk yeni şeyleri eskileri ile ilişki kurarak ve birbiri ile bağlayarak öğrenir. Bir konuyu kavramak için basamak basamak kolaydan zora ya da basitten karmaşığa ve bilinenden bilinmeyene doğru bir yol takip etmek öğretim ilkeleri arasında yer alır.⁵ Aynı ders içinde bilinmeyen ya da yeni öğrenilen konuların üst üste sıralanması konunun anlaşılmasını güçleştirirken öğrencide de zihinsel bir yorgunluk, duygusal açıdan bir bıkkınlık oluşturabilir. Bu özellikle Peygamberimiz Hz.Muhammed'i sevme ve tanıma konusu olunca daha da bir hassasiyet kazanmaktadır.

- Müfredat programında Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili konulardan bütün eğitim-öğretim dönemlerinde bahsedilmemektedir. Hz.Muhammed'in hayatına sadece dördüncü sınıflarda ve sekizinci sınıflarda yer verilmektedir. Öğretilen bilgilerin unutulmaması ve bilgilerin her yıl biraz daha genişlemesi ile Hz.Muhammed'in hayatı zihinlerde daha kolay yer alabilir.

⁵ Cavit Binbaşıoğlu, *Genel Öğretim Bilgisi*, Kadioğlu Mat.,Ankara 1994, s.23

2.4.2.Ders Kitabı İle İlgili Problemler

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi kitaplarında Hz.Muhammed'in çocuk ve gençlerle olan iletişimi ile ilgili olay ve hadislere az yer ayrıldığı görülmektedir . Öğrenme bazen hadiselerdeki inceliklerde gizlidir. Hadiselerde geçen davranış örnekleri anlatılmak istenen pek çok şeyi, bir davranışla kolaylıkla ifade edebilir.

Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam Dini'nin temel kaynaklarından biri de hadislerdir. Hadislerin daha iyi anlaşılması için olaylarla nakledilmesi gerekmektedir. Bu ihtiyaca ders kitapları yeterince cevap verememektedir.

Öğrencilere uygulanmış olan görüşme formlarında belirttikleri üzere, Hz.Muhammed'in yaşadığı yeri, evini, mezarını, savaştığı yerleri vb. merak etmektedirler. Mevcut ders kitaplarında konu ile ilgili bazı resim ve fotoğraflar bulunmasına rağmen bunların yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenler de ders kitaplarının gerek konuların işlenişi, gerekse öğrencilerin ilgilerinin çekilmesi bakımından yeterli olmadıklarını ifade etmişlerdir.

2.4.3.Yöntem İle İlgili Problemler

Yöntem açısından karşılaşılan en büyük problem yöntem bilgisinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenleriyle yaptığımız görüşmelerde uygulanan farklı yöntemlerin çok az olduğunu tespit ettik. Önemli olan tabii ki sürekli çeşit çeşit yöntem kullanmak değildir. Fakat hep aynı yöntemi kullanmak da tasvip edilecek bir uygulama değildir. Derslerde anlatım yöntemi ve kısmen soru-cevap yöntemi kullanılmaktadır. Öğrencilerin derse katılımı pasif olmaktadır. Arada bir bazı öğretmenler, dersi öğrenciye anlattırma şeklinde uygulama yaptıklarını belirttilerse de bu fazla değildir ve ezbercilikten öteye geçmemektedir.

Konulara göre uygun yöntemi seçmek, derslerin amacına ulaşmasını sağlayan önemli basamaklardan birisidir. Seçilen yöntemlerle öğrencide hedeflenen, ulaşılması beklenen değişikliklere daha kolay ulaşılır. Görüşme formlarında branş öğretmenlerinin çoğunlukla derse hazırlanmadan, plan yapmadan girdikleri ifade edilmektedir. Derse hazırlıksız girilmesi konuların veya dersin amaçlarına tam ulaşmasını engellemektedir. Gelişigüzel bir yöntem seçimiyle öğrencide istenilen davranış değişikliğine gerçek anlamda ulaşamamaktadır.⁶

Diğer yandan sınıfların sayısal olarak yoğun olması, farklı bilgi seviyesine sahip öğrenci gruplarının bulunması, öğrenme ortamının verimliliği vb. etkenler yöntem seçimini zorlaştırmaktadır.

2.4.4.Öğretim Materyalleri İle İlgili Problemler

En iyi öğrenme daha çok duyu organının faaliyeti ile olan öğrenmedir. Eğitim ve öğretimin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlayan faktörlerden biride öğretim materyalleridir. Öğretim materyalleri görsel işitsel tüm araç gereçleri kapsamaktadır. Okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde konuyla ilgili öğretim materyallerinin yaygın olarak kullanılmadığı tespit edilmiştir. Gerek öğrencilerle gerekse öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde bu doğrulanmaktadır.

Öğrenciler özellikle Hz.Muhammed'in evini, yaşadığı yeri, savaştığı yerleri, ilk vahyin geldiği yeri, Mekke ve Medine gibi şehirleri, ilk mescidi, hicret olayında Hz.Muhammed'in arkadaşı ile beraber gizlendiği mağarayı vb. merak etmektedirler. Ders kitaplarında bu merak edilen yerlerden bazılarının resimleri bulunmaktadır. Fakat bu onlar için yeterli olmamaktadır.

⁶ Bkz. Bilen, s.19

Öğretim materyallerinden kolayca elde edilebilecek resim, fotoğraf, kroki gibi malzemelerin bile kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan konuyla ilgili film, slayt, tepegöz, video gibi araç gereçlerin kullanımı öğretmen açısından problem teşkil etmektedir. Bu araç gereçlerin sınıfa zamanında getirilip kurulması ya da lâboratuara gidilmesi, öğretmenin bu araç ve gereçlerin kullanımını bilmemesi gibi nedenlerle öğretmenler tarafından tercih edilmemektedir. Bir anlamda daha çok özel çaba ve gayret gerektirdiği için bu öğretim tarzı ihmal edilmektedir. Daha iyi ve daha etkin öğretim için öğretmenin hizmetine verilmiş araç gereçlerin kullanılmaması ya da bu araç gereçleri kullanma arzusunun olmaması esas problemi oluşturmaktadır.

Öğrenmenin kalıcı olmasında, öğrencilere zengin öğrenme yaşantıları kazandırmak bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç ancak sınıf ortamında öğretim araç gereçlerinin kullanılması ile sağlanabilir.⁷

2.4.5.Öğrenme – Öğretme Ortamı İle İlgili Problemler

Öğrenme – öğretme ortamı denildiğinde ilk akla gelen sınıf ortamıdır. Sınıf ortamında öğretmen – öğrenci - ders kitabı hiç ayrılmayan bir üçlüdür. Öğrenme ortamının sağlıklı bir atmosferde olması öğretimin kalitesi açısından kaçınılmazdır. Temiz , sıraları düzgün , ısınma ve havalandırma problemi olmayan düzenli bir sınıf ortamı iyi bir eğitim için gereklidir. Sınıf ortamı ile ilgili problemler artık az olmakta ve okul idaresi tarafından en kısa sürede giderilmeye çalışılmaktadır.

Öğrenme ortamının zenginleştirilmesi bu konuda esas problemi oluşturmaktadır. Görüşme formlarında öğretmenlerin öğrenme ortamının zenginleştirilmesi ile ilgili bir uygulamasına rastlanmamıştır. Oysa Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hz.Muhammed'in hayatıyla ilgili çalışma yapmış bir araştırmacı, uzman, konuyla bağlantılı bir olayı tecrübe etmiş bir kişi konuk olarak

⁷ Özcan Demirel, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Usem Yay., Ankara 1993, s.28

sınıf ortamını beklediğimizin üzerinde değiştirebilir, zenginleştirebilir. Bazen öğrenme ortamı bir çocuk yuvası, bir ıslahevi, bir körler okulu, bir huzurevi, bir cami bazen yeşil bir alan, bir doğa güzelliği olabilir.

Bu gibi uygulamalardan öğretmenlerimizin çoğunlukla kaçındıkları görülmektedir. Maddi imkansızlıklar ve organizasyonun yetersizliğinden kaynaklanan aksaklıklar, zaman, öğrencilerin disiplini, izin almadaki prosedür gibi nedenler öğretmenlerimizin bu gibi faaliyetlerinden uzaklaşmalarına zemin hazırlamaktadır.

2.5.ÖĞRENCİLERİN HZ.MUHAMMED'İN HAYATI İLE İLGİLİ KONULARI ÖĞRENME DÜZEYLERİ VE ONLARIN BU KONU İLE İLGİLİ PROBLEMLERİ

Hz.Muhammed 'in hayatı ile ilgili olarak Mamak İlköğretim Okulu'nda beş sınıfla görüşme yapılmıştır. Ortalama otuz kişilik olan sınıflarda öğrencilere konu ile ilgili on üç soru yöneltmiştir. Yaptığımız bu görüşmelerde aldığımız cevaplar ışığında. öğrencilerin problemlerine yaklaşmaya çalışacağız. Sırasıyla yöneltilen sorular ve yoğunluk sırasına göre alınan cevaplar şöyledir;

1. "Peygamber deyince aklınıza ne geliyor?" sorusuna öğrenciler ;

- "Allah'ın elçisi."
- "Allah'la insan arasında bir elçi olduğu aklıma geliyor."
- "Allah'ın bizim doğru yolu bulmamız için gönderdiği elçi."
- "Peygamber Allah'ın insanlara doğruyu , güzeli , kötüyü ve çirkinini ayırt

etmek üzere gönderdiği bir elçidir."

şeklinde birbirine yakın , doğru cevaplar vermişlerdir.

2. "Hz.Muhammed hangi dinin peygamberidir?" sorusunda ise doğru cevapların yanı sıra yanlış ifade edilen kavramlar kendini göstermektedir. Bunlardan bazıları şöyledir;

- “Müslümanlığın “
- “Müslüman dininin ”
- “Kur’an-ı Kerim “
- “Kur’an-ı Kerim’in , dinin peygamberidir. ”
- “Türk dininin peygamberidir.”
- “Dini bir kişidir.”
- “Kur’an-ı Kerim yani İslam Dini’nin peygamberidir.”
- “Hz.Muhammed İslam’dır.”

Görüldüğü gibi bazı bilgilerin tam doğru olarak çocukların zihinlerinde yer almadığı, Müslümanlık, İslam, Kur’an-ı Kerim gibi kavramların karıştırıldığı ortaya çıkmıştır. Temel dini inanç konularında ve dini kavramlarda ki eksiklikler göz ardı edilmeyecek boyutlardadır.

3. “Niçin Hz.Muhammed’in hayatını Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri’nde öğreniyoruz?” sorusuna öğrenciler;

- “Dini konularla ilgili olduğu için.”
- “Hz.Muhammed’in hayatını en ayrıntılı şekilde öğrenmemiz ve bize daha yararlı olması için.”

• “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ile ilgili olduğu için. Örneğin bir matematik dersinde Hz.Muhammed’in hayatını öğrenmemiz saçma olur.”

- “Fen Bilgisi dersinde işleyecek değiliz ya!”
- “Hz.Muhammed’in hayatı dini bilgilerle dolu olduğu için.”
- “Din Kültürü dersinde adından da anlaşıldığı gibi dinleri öğreniyoruz. Peygamberde dine bağlı olduğu için bu derste işliyoruz.” şeklinde mantıklı cevaplar vermişlerdir.

4. “Hz.Muhammed’in hayatını öğrenmenin bize bir faydası var mıdır?” sorusuna ise ;

- “Hz.Muhammed’in yaptıklarını biz uygularsak hem cennete gider , hem de dine bağlı oluruz.”

- “Vardır. Çünkü Hz.Muhammed’i örnek alarak ahlâklı bir insan oluruz.”
- “Vardır. Çünkü O’nun hayatını öğrenip, hayatında neler yaptığını bilince bizde O’ndan örnek alıp terbiyeli, zekalı, akıllı ve ahlâklı olmaya çalışacağız.”
- “Hz.Muhammed’in bütün tavırları, davranışları çok güzeldir. Eğer O’nun hayatını öğrenirsek, O’nun kadar olmasa da güzel tavır ve davranışlarda bulunuruz.”
- “Hz.Muhammed’in kendi yaptıkları işleri öğrenerek hayatımızı geliştirir ve düzene koyarız.”
- “İyi yolda ilerlememizi sağlar ve Allah’a inancımızı artırır.” şeklinde olumlu cevaplar alınmıştır. Hz.Muhammed’in hayatını öğrenmenin davranış boyutunda hayata yön vereceği fikri hakimdir. Yine O’nun hayatını öğrenme ile Allah’a daha yakın olma arasında bağlantı kurulmaktadır.

5. “Hz.Muhammed insanlara neler öğretmiştir?”

Bu soruya verdikleri cevaplarda çoğunlukla Allah’ın bir olduğunu, O’nun gücünü ve büyüklüğünü, İslam Dini’ni, İslam’ın şartlarını, Kur’an-ı Kerim’i, cennet ve cehennemi, namaz, oruç, hac vb. gibi ibadetleri öğrettiğinden bahsetmişlerdir.

6. “ Hz.Muhammed’den öğrendiğimiz tavsiyeler sizin davranışlarınızda ne gibi değişiklikler meydana getiriyor?” şeklindeki soruya ;

- “İnsanlara iyi davranmaya çalışıyorum.”
- “Arkadaşlarımızı incitmememizi ve onları dövmememizi sağlıyor.”
- “Bilmiyorum.”
- “Kötülük yapmıyorum.”
- “Her zaman doğru oluyorum hiçbir kimseye yalan söylemiyorum.” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Görüldüğü üzere bu soruya bazı öğrenciler anlayarak cevap verirken bazıları da anlayamamıştır. Bunların bir kısmı boş bırakırken, bir kısmı da “bilmiyorum” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

7. “Hz.Muhammed’in örnek alınacak en önemli ahlâki özeliği sizce nedir?” sorusuna ;

- “Yalan söylememesi.”
- “Doğru yolu göstermesi.”
- “İyi niyetli olması.”
- “Kimseyi küçük düşürmemesi.”
- “İnsanları candan sevmesi.”

Bu soruya verilen cevaplarda daha çok doğruluğu, dürüstlüğü, yardım severliği, saygısı, yalan söylememesi, emanete bakması, iyilik yapması, terbiyeli olması, temizliği, mertliği, insanların kalplerini kırmaması gibi özellikler dile getirilmiştir. Özellikle Hz.Muhammed’in doğruluğu, güzel ahlâki ve yalan söylememesi hemen hemen her öğrenci tarafından zikredilmiştir. Öğrencilerin bu soruya olan cevapları bilgi düzeyinde Hz.Muhammed’i anladıklarını göstermektedir.

8. “Hz.Muhammed’i nasıl örnek alırız.”

- “İyi huyuyla, ahlâkiyla örnek alırız.”
- “Doğru söyleyerek, iyilik yaparak.”
- “O’nun güzel ahlâkını ve iyiliğini örnek alırız.”
- “Kendi davranışlarımızı, O’nun davranışı ile karşılaştırarak örnek alırız.”
- “Allah’a inanarak.”
- “Her söz, davranış ve yaptığı yardımları ile örnek alırız.”
- “O’nun hayatındaki davranışlarını, sözlerini hayatımızda uygulayarak örnek alırız.”

Bu soruya aldığımız yanıtlar genelde bir önceki soru ile benzerlik göstermektedir. Öğrenciler Hz.Muhammed’in en önemli ahlâki özelliğini aynı zamanda Hz.Muhammed’i nasıl örnek alacaklarını da yazmışlardır.

9. “Hz.Muhammed’in hayatıyla ilgili merak ettiğimiz şeyler nelerdir?”

- “Allah’ın sözünü Hz.Muhammed nasıl duyuyor?”
- “Mekke’den Medine ye niçin göç etti?”

- “Niçin mağaraya sığındı?”
- “Putâ tapanlar niçin ona inanmadı?”
- “Niçin Hz.Muhammed’e kırk yaşından sonra Kur’an-ı Kerim gelmiştir? Niye daha önce gelmemiş?”

• “Hz.Muhammed nasıl Allah’la bir bağlantı halinde oluyor ve nasıl Allah’ın söyledikleri duyuyor?”

- “Onu düşman gibi gören insanlar neden ona kötülük ediyorlardı?”

gibi sorular, bizde vahiy, hicret, inanma – inanmama gibi dini kavramların yeterince anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Bu dini kavramların merak edilmesi öğrencilerdeki dini uyanışı göstermekle beraber, soyut kavramları henüz anlayamadıklarının da sinyalini vermektedir. Diğer merak edilen bazı konular, öğrencilerin ifadeleriyle şöyledir ;

- “Savaştığı yerleri, evinin yeri, evini görmek isterdim.”
- “Çocuklarını nasıl yetiştirdiğini çok merak ediyorum.”
- “Nasıl yaşadığı, nasıl birisi olduğu.”
- “Niçin yüzünü saklıyorlar?”
- “Yüzünün nasıl olduğu, dünyaya gelmesi, evlenmesi, çalışmasını merak ediyorum.”

- “Onun yaşadığı yer.”

• “Mağarada nasıl görünmez olduğunu, kuşun hemen oraya yumurtlaması, böceğin hemen ağ örmesini.”

- “O güçlükleri nasıl yendi?”

- “Hz.Muhammed’in mezarı nerede acaba?”

• “Hz.Muhammed’in yüzünü her ayrıntısıyla görmek isterdim. Hz.Muhammed nasıl bir evde yaşıyor. Nasıl evlenmiş, yani isteyerek mi evlenmiş.”

- “Nasıl biri olduğunu görmek isterim.”

- “Hz.Muhammed’in karısı kimdir?”

- “Kaç kardeşlermiş onu merak ediyorum.”

• “Karisini tanımak, çocuklarını tanımak, o zamanlar nasıl yaşadıklarını öğrenmek.”

- “Onu canlı halinde görmek, tanımak isterdim.”
- “Namaz kılmasını, oruç tutmasını merak ediyorum.”
- “Kendisinin nasıl bir görünüme sahip olduğu, insanlarla konuşuyor mu?”
- “Kaç çocuğu olduğu.”
- “Neden çok evlendiği.”
- “Sekiz – dokuz yaşında bir kızla evlenip evlenmediği.”
- “Bütün insanlar hayatı boyunca bir yanlış yapmıştır. Ama Hz.Muhammed peygamberimiz nasıl bir yanlış yapmamıştır?”

Yukarıda zikredilen sorular dersin nasıl işlenmesi gerektiği, muhtevası öğretim metotları hakkında bize ip uçları vermektedir. Öğrenciler Hz.Muhammed’in dış görünüşü ve ailesi ilk savaşılan yerleri, Mekke ve Medine şehirlerindeki kutsal mekanları vs. merak etmektedirler.

10. “Hz.Muhammed’in “doğru olun” tavsiyesi sizi yalan söylemekten vazgeçiriyor mu?”

- “Vazgeçiriyor ama bazı konularda yalan söylemek lazım.”
- “Evet, ama bazı günler yalan söyleniliyor. Ama çok ihtiyaç olduğu zamanlarda kullanılıyor.”
- “Hem geçiriyor, hem geçirmiyor. Bazen tatlı yalan söylemek işe yarıyor.”
- “Vazgeçmeye çalışıyorum. Ama bazen ufak yalanlar atıyoruz.”
- “Çok zor kaldığım zamanlar yalan söylüyorum.”
- “Belki ama yani insan iyice alıştıysa vazgeçemez. Ama ben az da olsa bıraktım, bırakmakta isterim.”
- “Evet ama zor durumda kalınca her insan gibi yalan söylemek zorunda kalıyorum.”
- “Bazen, ara sıra, evet yalan söylerken vicdanım rahat etmiyor.”

- “Hayır çünkü insanlar mecbur kalınca yalan söylüyor.”

şeklinde cevaplar gelmiştir. Yalanın mecbur ya da zor durumlarda söylenmesi gerektiği düşüncesi azımsanmayacak kadar çoktur.

11. “Hz.Muhammed’i sevmek sizin hareketlerinizi etkiliyor mu? Nasıl?”

- “Mesela “temizlik imandan gelir” peygamberimizin söylediği bu sözle her zaman temiz olmaya çalışıyorum.”

- “Evet. Mesela Hz.Muhammed peygamberimiz hiç sol eliyle yemek yemezmiş. Sadece bir eliyle sol eliyle yemiş, ama onu da çıkarıp tekrar sağ eliyle yemiş. Ben de buna dikkat ediyorum.”

- “Etkiliyor. Biri bana kötülük yaptığı zaman onlara iyilikle karşılık veriyorum.”

- “Az da olsa biraz herkese karşı dürüst olmamı sağlıyor. Kimseyi incitmememi sağlıyor.”

- “Mesela ben Tantan teyzenin bahçesine dalıyorum ama Hz.Muhammed haramı yasakladığından etkilenip bıraktım.”

- “İnsanlara daha iyi davranıyorum.”

- “Evet etkiliyor. Bazı kimselere vurduğum zaman Hz.Muhammed’i hatırlıyorum ve vurmaya bırakıyorum.”

Bazı öğrenciler sadece “Etkiliyor” deyip bırakmışlardır. Bu sorunun öğrenciler tarafından net anlaşılmadığı görülmektedir.

12. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde Hz.Muhammed’in hayatı için ayrılan muhteva, sizin ilgi ve isteklerinize cevap veriyor mu?

13. Öğretmeninizin Hz.Muhammed’in hayatını anlatım şeklinden memnun musunuz? Nasıl anlatmasını isterdiniz?

Öğrencilerin verdiği cevaplardan görüşme formunda yer alan 12. ve 13. soruları anlayamadıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle bu sorulara gelen cevapları vermemeyi uygun bulduk.

Yapılan görüşmelerde Müslümanlık, Türk dini, Kur'an-ı Kerim, İslam gibi temel dini kavramların karıştırıldığı ; vahiy, hicret gibi konuların tam anlaşılmadığı tespit edilmiştir.

Hız.Muhammed'in insanlara neler öğrettiği, ahlâki örnekliliği ve ahlâki özellikleri öğrenciler tarafından genelde bilinmektedir. Özellikle Hız.Muhammed'in dış görünüşü, ailesi ve özel hayatı merak edilmektedir. Davranış boyutuna ağırlık verici tarzda sorularda ise, verilen eğitimin kalitesi ortaya çıkmaktadır. Görüşmelerde hedeflenen davranışlara ulaşamadığı anlaşılmıştır. Öğrenciler çoğunlukla bu tarz sorulara " Evet, etkiliyor, vazgeçiriyor..." şeklinde cevaplar vermelerine rağmen, tam olarak bunu gerçekleştirememektedirler. Bir türlü yalan söylemekten vazgeçmemeleri bunun bir göstergesidir. Bu ise Hız.Muhammed'in belki de en önemli ahlâki özelliği olan doğruluk kavramıyla çatışmaktadır. Öğrenciler Hız.Muhammed'in hayatıyla ilgili olarak bilgi düzeyinde kalan, davranışa, fiili etkinliklere dönüşmeyen bir bilgiye sahiptirler.

Derslerde ele alınan konuların çok azı duygu seviyesinde işlenmekte ve yapılan çalışmaların çoğu bilgi alanına yöneliktir. ⁸ Oysa ki arzu edilen "bilgi düzeyinde öğrenme " değildir. Yapılması gereken en üst öğrenme düzeyi olan " uygulama " düzeyidir. Yani öğrenilen bilgilerin davranış olarak sergilenmesidir. Bu nedenle Hız.Muhammed'in hayatını öğrenme konusunda, duygu düzeyi, öğrencinin ne hissettiği önemlidir. Öğrenciler duygusal ve zihinsel gelişimlerinin bir özelliği olarak dini konulara ilgi duymaktadırlar. İlköğretim 2. kademe yapılan bir anket çalışmasında ⁹ Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi müfredatlarında yer alan konuların ilk sırasında Hız.Muhammed ile ilgili konular yer almaktadır.

⁸ Beyza Bilgin-Mualla Selçuk, *Din Öğretimi*, Akid Yay. Ankara 1991, s.114

⁹ Halit Ev, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü.S.B.E., İzmir 1993, s.72

6. sınıf da; Hz.Peygamberin hayatı ve ahlâkı, peygamber sevgisi, 7. sınıf da; Peygamberlere iman, kıssalar, peygamberlerin sıfatları, 8. sınıf da; Hz.Peygamberin hayatı konuları bulunmaktadır.

İlköğretim müfredat programı ile ilgili bir başka anket çalışmasında İse hem öğrenciler hem de öğretmenler Hz.Muhammed ile ilgili konuların detaylandırılarak programda yer almasını istemektedirler.¹⁰

Aynı anket çalışmasında bir öğrencinin “ Bu derste dini kural ve ibadetlerin nasıl yapılacağı anlatılıyor, eğer neden yapılması gerektiği anlatılsaydı dersi çok kişi dinler ve hatta ibadete başlardı. “ ifadesi bize din öğretiminde nerede hata yapıldığını göstermektedir. Dini kural ve ibadet konularında olduğu gibi Hz.Muhammed ile ilgili konularda da aynı problem karşımıza çıkmaktadır.

“ Hz.Muhammed şöyle demiştir...., şu ahlâki kuralları bizlere tavsiye etmektedir..., O’nu sevmeli ve saymalıyız, O’na karşı görevlerimiz şunlardır... “ gibi ifadeler öğretimde kulağımıza yabancı gelmemektedir. Hz:Muhammed’in kim olduğu, neden örnek alınması gerektiği, öğrencinin O’nunla ilgili bilgileri hayatında nerede kullanacağı vb. sorgulayıcı yaklaşım ve yöntemlerle bilgi sunumuna gidilmelidir.

Planlama ve yöntem ile ilgili bilgiler, öğretmen ve öğrencilerin görüşleri ve konu ile ilgili elde edilen bulgular Hz.Muhammed ile ilgili konuların öğretiminde bazı aksaklıkların olduğunu göstermektedir.

¹⁰ Osman Taştekin, *Öğretmen Ve Öğrencilere Göre Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Ders Müfredatları*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. O.M.Ü.İ.F., Samsun 1994. s.181

III.BÖLÜM

İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ ve AHLÂK BİLGİSİ DERSİNDE HZ.MUHAMMED'İN HAYATI İLE İLGİLİ KONULARIN ÖĞRETİMİNDE ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Bu bölümde çocuğun gelişim özellikleri ve bu gelişim özelliklerine bağlı olarak onlara okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hz.Muhammed'in hayatının konulara göre öğretimi üzerinde durulmuştur. Öğrenciler Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersiyile ilk defa dördüncü sınıfta karşılaştıkları için dördüncü sınıf ve daha yukarısı sınıfların gelişim özellikleri ele alınmıştır.

Öğretim öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür.¹ Bireye davranış değişikliği kazandırmak için öncelikle dersin hedeflerinin belirlenmesi ve eğilim durumlarının planlanması gerekir. " Eğitim durumu planında muhteva, araç gereç ve kaynaklar ile öğretme yöntemi kapsanır. "² Akabinde değerlendirme yapılır ve öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediği veya öğrenmenin hangi düzeyde kaldığı tespit edilir.

Hedeflenen davranışlar, öğrenciye öğretme yöntemiyle kazandırılır. Bu bağlamda yöntem, eğitimin hedeflerine ulaşmak amacıyla kullanılacak tekniklerin, işlenecek konunun, araç gereç ve kaynakların bütünlük oluşturacak tarzda örgütlenerek hizmete sunulduğu bir öğretme yoludur. ³ Bu öğretme yolunu seçecek ve uygulayacak olan kişi ise öğretmenlerdir. Öğretmen yöntem seçimine giderken sürekli iletişim içinde olduğu öğrencilerini tanımak durumundadır.

¹ Fatma Varış, *Eğitim Bilimine Giriş*, Merhaba Ofset, Konya 1994, s.13

² Mürüvvet Bilen, *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Takav Yay., Ankara 1993, s.17

³ Bilen, s.17

Öğrencinin istek ve ihtiyacını dikkate almayan bir yöntem yaklaşımı başarısızlığa zemin hazırlar.⁴ Bu nedenle yöntem öğrencinin niteliklerine uygun olarak seçilmelidir. Bunu sağlamak için öğretmen eğitim psikolojisinin verilerinden faydalanır, öğrencinin beden, ruh ve sosyal gelişim özelliklerini bilerek sağlıklı bir yöntem seçimine gider.⁵

3.1.İLKÖĞRETİM ÇAĞINDAKİ ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Sağlıklı bir toplumun oluşmasında iyi eğitilmiş bir çocuğun önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir.⁶ Gelişmiş ülkeler bu nedenle çocuk eğitimine küçük yaştan itibaren özen göstermektedir.

Çocuk ruhu, yetişkinlerin dünyasından tamamen farklı bir takım özelliklere sahiptir.⁷ Çocukların yetişkinlerden farklı bir zihinsel yapıları vardır. " Onlar yetişkinlerin minyatürü değildirler: dünyayı görme ve gerçeklere karar vermede kendilerine özgü yolları vardır. "⁸ Bu nedenle çocuğu tanımak, onun ruh ve beden gelişimini doğru olarak tespit etmek, ona göre gerekli olan eğitimi yapabilmek için önemlidir. " Çocuğun gelişim derecesine göre, eğitim ve öğretimin konuları, seviyesi ve süresi tespit edilmelidir. "⁹ Diğer bir deyişle eğitim, çocuğun gelişim sürecine uygun olmalıdır. Çocuğu yeter olgunluğa erişmeden önce belli bazı konularda eğitmeye çalışmak gereksiz bir çabadır.

⁴ Bilen, s.19

⁵ Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, *Din Öğretimi*, Akid Yay., Ankara 1991, s.108

⁶ Bkz. İbrahim Alaettin Gövsa, *Çocukta Duygusal Gelişim*, İstanbul 1998, s.11

⁷ Gövsa, s.11

⁸ C.M. Charles, *Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri*, Çev. Gülten Ülgen, Lazer Ofset Mat., Ankara 1992, s.1

⁹ Bkz. Şeref Şen, *İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü.S.B.E., İzmir 1997 , s.13

Yine çocuğa gerekli olgunluk düzeyini geçtikten sonra yapılacak öğretiminde de pek fazla bir bilgi ve beceri kazandırmadığı bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda kanıtlanmıştır.¹⁰

Eğitimin her alanında olduğu gibi din öğretiminde de aynı şekilde öğrencilerin gelişim çağlarına göre gösterecekleri gelişim özelliklerinin bilinmesi ve bu özelliklere uygun eğitim ve öğretimin yapılması ile başarıya ulaşılabilir.

Çocuğun gelişim çağları genelde şu şekilde tasnif edilmiştir.¹¹

- A) Doğum öncesi çağ
- B) Okul öncesi çağ (0-6 yaş)
 - a) Bebeklik çağı : 0-2 yaş
 - b) İlk çocukluk çağı : 2-6 yaş
- C) Temel eğitim (ilköğretim) çağı (6 -14 yaş)
 - a) İkinci (son) çocukluk çağı (ilköğretimin birinci kademesi) : 6 -10,12 yaş
 - b) Erinlik çağı (ilköğretimin ikinci kademesi) : 10,12 -13,14 yaş
- D) Ortaöğretim ve yükseköğretim çağı : 13,14 -21 yaş
 - a) İlk ergenlik çağı (Lise) : 13,14 -17 yaş
 - b) Son ergenlik çağı (Lisenin son yılları ve yüksek öğrenim) :17 -21 yaş

3.1.1 İKİNCİ (SON) ÇOCUKLUK ÇAĞI

Son çocukluk çağı genellikle 6 –11 veya 12 yaşlar arasındadır. Bu çağda çocuklar zihinsel kavramları, mantığı, iletişim yollarını kavrama çabası içindedirler. Bu çağın sonunda bedeni, zihni, sosyal ve ruhsal açıdan gelişimlerini önemli ölçüde tamamlamış bir düzeye gelirler.¹² İlk çocukluk çağının çocuksu davranışları artık geride kalmıştır. Akran kümelerinin içine girmek ve arkadaş edinmek onlar için çok önemlidir.

¹⁰ Bkz. İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, Kadioğlu Mat., Ankara , s.39

¹¹ Bkz. Başaran, s.40

¹² Feriha Baymur, *Genel Psikoloji*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1984, s.8

Artık toplumsal değerleri ve kuralları kabullenmişlerdir.¹³ Hızlı büyüyen ve gelişen bedenlerine uyum sağlamak çabası içindedirler. Zihinsel gelişim sürecinde henüz soyut düşünceye tam bir geçiş söz konusu değildir. Bireysel farklılıklar ile bunu gerçekleştiren öğrenciler olabilir. Ancak, öğrencilerin çoğunluğunun erinlik döneminde soyut düşünceye geçtikleri görülür. Bu nedenle bu çağdaki çocuklara yapılan öğretimde duygusal yanın ihmal edilmemesi gerekir.¹⁴ Soyut düşünme ile beraber çocuk kavramlar geliştirir ve düşünmeyi, düşünceleri eleştirmeyi öğrenir.¹⁵ Düşüncedeki bu gelişim ile beraber daha önce insani özelliklerle tasavvur ettiği Allah anlayışı yerini ruhani bir Allah anlayışına bırakır.¹⁶ Bu yaşlarda çocuk hayali din duygusundan ziyade yavaş yavaş zihinle anlaşılan bir dini kavramaya başlar.¹⁷

Çocuktaki dini duyguların olgunlaşması, diğer gelişim süreçlerinin tamamlanması ve bu duygulara aile çevresi tarafından işlerlik kazandırılması¹⁸ ile yakından ilgilidir. Buna paralel olarak sosyal çevre ve aldığı eğitimle de bağlantılıdır.¹⁹

3.1.2 ERİNLİK ÇAĞI

Temel eğitim döneminin ikinci kademesini oluşturan bu çağ, 10,12-13,14 yaşlarını kapsamaktadır. Bu dönem adeta ergenlik dönemine bir geçiş görevi yapar.²⁰

¹³ Başaran, s.41

¹⁴ Bilgin, Selçuk, s.73

¹⁵ Başaran, s.92

¹⁶ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Diyanet İşleri Bas.,Yay., Ankara 1981, s.169

¹⁷ Yavuz, s.54

¹⁸ Yurdagül Konuk, *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, Diyanet Vakfı Yay, Ankara 1994, s.97

¹⁹ Yavuz, s.248

²⁰ Başaran, s.40

Bu çağın özelliği çocuğun henüz çocukluktan kurtulamaması ve bir yetişkin hatta bir gençte olmaması, dolayısıyla insan yaşamının en sıkıntılı zamanı olmasıdır. Bedende oluşan değişme ve hızlı büyüme etkisini toplumsal gelişmede olumsuz olarak gösterir.²¹ Bu dönemin genel gelişim özellikleri şu şekilde belirtilmektedir.²²

1. Akranlarca önem verilen oyunlarda beceri kazanmaya çalışmak
2. Bedene iyi bakım alışkanlıklarını kazanmak ve beden fonksiyonlarına karşı sağlıklı bir tutum geliştirmek
3. Cinslik konusunda ilgilerini gizli tutmayı öğrenmek
4. Soyut düşünme ve doğrudan doğruya yaşanmamış fikirleri, semboller yolu ile kavrayabilme gücünün gelişmesi
5. Kendi değerler sistemi içinde doğru ve yanlış kavramlarını geliştirme
6. Dilin yazılı sembollerini ustaca kullanabilme
7. Yetişkinlerle gayri şahsi düzeyde ilişkiler kurabilme
8. Fiziksel ve sosyal çevreye çeşitli biçimlerde uyum yollarını öğrenme
9. Genel ilkeleri soyut durumlara uygulayabilme
10. Akranlar gurubunun standartlarını benimseme ve kendi cinsinden olan yaşlıları ile özdeşleşme
11. Küçük kasları içeren beceriler kazanma
12. Kendine özgü bir değerler sistemi araştırma

Bilgiye düşkünlük ve fizik gücün dorukta olması bu çağın bir başka önemli özelliğidir. Ancak buradaki bilgiye düşkünlük biraz daha farklıdır. Bilgi alışışı daha önce olduğu gibi duygusal değil, zihinseldir²³

²¹ Cavit Binbaşoğlu, *Eğitim Psikolojisi*, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara 1982, s.199

²² Baymur, s.59

²³ Bilgin-Selcuk, s.73

Bedence hızlı büyüme ve gelişme dış dünyaya haylazlık olarak yansımaktadır. Yapılan bir incelemeye göre en çok haşarılık %25 gibi büyük bir oranla 10-12 yaşlarına ait görülmektedir.²⁴

Bu dönemde ergenliğe yaklaşıldıkça anne – baba ve öğretmenin genç üzerindeki etkisi azalır. Büyüklerin sözünü dinlemek onlara çok zor gelir. Bu yüzden davranışlarında yetişkinlere karşı bir baş kaldırma söz konusudur.²⁵ “Erinlik çağındaki gençlerin ilgilerini kahramanların ve çeşitli alanlarda ün yapmış kişilerin yaşam öykülerini bilmek ve onlar gibi olmaya özenmek doyurur.”²⁶ Bunlarla ilgili filmler, keşifler, fen, tarih ve gezi eserleri bu dönemdeki erinlerin ilgisini çeker.²⁷

Dini düşünce ve kavram gelişimi zihin gelişimini takip eder. Çocuğun zihin gelişiminde dört ana aşama yer almaktadır.²⁸

- 1) İkel kavramların kazanılması (2 - 4 yaş)
- 2) Sezgisel düşünme (4 – 7 yaş)
- 3) Somut düşünme (7 – 11 yaş)
- 4) Soyut düşünme (11 ve sonraki yaşlar)

“Yaşın ilerlemesi ile dinin özüne daha yakın bir iman ve ibadet anlayışı belirginleşir.”²⁹ Genellikle 12 – 13 yaş civarında ortaya çıktığı kabul edilen “ Dini uyanma”ya paralel olarak gençler dini, iç dünyalarında ciddiye alırlar ve bazı ibadetlere ilgileri artar.³⁰

²⁴ Binbaşıoğlu, s.191

²⁵ Bilgin, Selçuk, s.74

²⁶ Binbaşıoğlu, s.193

²⁷ Binbaşıoğlu, s.193

²⁸ Başaran, s.86, C.M. Charles, s.3

²⁹ Konuk, s.18

³⁰ Halit Ev, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü.S.B.E., İzmir 1993, s.12

Ancak dini duygunun gerçekliğine rağmen çocuğun önceki yaşantıları, ailesi ve sosyal çevresinden getirdiği olumsuz etkiler, çocuğun dini gelişiminde onarılması güç yaralar açabilir.

3.2.DÖRDÜNCÜ SINIFLARDA HZ.MUHAMMED İLE İLGİLİ KONULAR VE ÖĞRETİMİ

3.2.1.Konular ve Muhteva

Peygamberimiz Hz.Muhammed'in hayatı ve örnek ahlâkı konuları "Peygamberimiz ve Din " isimli üniteye yer almaktadır. Bu konular için ayrılan zaman dört ders saatidir. Peygamberimiz Hz.Muhammed'in hayatı konusu için iki ders saati, Peygamberimizin örnek ahlâkı konusu için de iki ders saati zaman ayrılabilir.

3.2.2.Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar

Konu : Hz.Muhammed'in Hayatı

Hedef : Peygamberimiz Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili kavramların anlam bilgisi

Davranışlar

1."Kur'an-ı Kerim, Mekke, Medine, Kabe, Hira Mağarası, Hicret, Mescid-i Nebevi " kavramlarının ne anlama geldiğini söyleme / yazma

2. Bu kavramlara yaşamdan örnek verme

Yöntem : Soru-cevap yöntemi

Araç-Gereçler : Kur'an-ı Kerim, Resim 1: Kabe, Resim 2: Mekke Şehri, Resim 3: Hira Mağarası, Resim 4: Mescid-i Nebevi

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin " Peygamberimiz Hz.Muhammed'in nerede doğduğunu bilen var mı? " sorusunu sınıfa sorması ve istekli öğrencilere söz hakkı

vermesi. Eğer istekli yoksa arkadan ve ortadan ikişer, önden bir kişiyi kaldırıp soruyu sorması.

2. Güdüleme : Bu dersi iyi dinlerseniz, Hz. Peygamberin yaşadığı yerleri çok iyi öğrenip, O'nu daha iyi tanıyacaksınız.

3. Gözden Geçirme : Bu dersin sonunda Hz. Peygamberin yaşadığı yerleri öğreneceksiniz.

4. Geçiş : Öğretmenin “ Şimdi size bazı resimler göstereceğim, bunlar üzerinde birlikte tartışacağız, herkes görüşünü söyleyecek. “ demesi, öğrencileri arkalarına yaslatması ve aşağıdaki etkinlikleri sıra ile yapması.

Öğretmenin sınıfa Kur'an-ı Kerim göstermesi, resimlerin sınıfa gösterilmesi ve elden ele gezdirilmesi, aşağıdaki soruların değişik öğrencilere sorulması

SORULAR

CEVAPLAR

1. Kur'an-ı Kerim hangi dinin kutsal kitabıdır?	1. İslam Dini'nin kutsal kitabıdır.
2. Resim 1'de ne görüyorsunuz?	2. Kabe'yi
3. Müslümanlar namaz kılarken hangi tarafa doğru yönelirler? (Namaza dururlar)	3. Kabe'ye yönelirler.
4. Resim 2'de neler görüyorsunuz?	4. Kabe'yi, dağları, evleri, alışveriş yapan insanları
5. Resim 3'de neler görüyorsunuz?	5. Dağın içinde bir mağara
6. Hira Mağarasında Hz.Muhammed'in başından geçen olay nedir?	6. Peygamberimize Cebrail isimli melek tarafından ilk vahyin gelmesi
7. Hicret ne demektir?	7. Bir yerden başka bir yere göç etmek demektir.
8. Müslümanlar neden Mekke'den Medine'ye göç etmişlerdir?	8. Müslümanlar Müslüman olmayanların yaptıkları kötülüklerden kurtulmak ve rahatça yaşayabilmek için göç etmişlerdir.

9. Resim 4'de neler görüyorsunuz?

9. Hz.Muhammed'in mezarı ve ziyarete gelen insanlar

10. Müslümanlar neden Hz.Muhammed'in mezarını ziyaret ederler?

10. Peygamberimizi sevdiğimiz için

Böylece İslam Dini'nde kutsal kabul edilen yerleri tanımış olduk. Bugün Hz.Muhammed'in yaşadığı yerleri öğrendik.

Değerlendirme

1. Kabe'nin Müslümanlar için önemi nedir?
2. Müslümanların kıblesi neresidir?
3. Hicret ne demektir?
4. Niçin Müslümanlar hicret etmişlerdir?
5. Peygamberimizin mezarı nerededir?
6. Hz Muhammed'e ilk vahiy nerede gelmiştir?

Konu : Hz.Muhammed'in hayatı

Hedef : Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili belli başlı olgular bilgisi

Davranışlar

1. Hz.Muhammed'in ne zaman doğduğunu ve öldüğünü yazma / söyleme
2. Hz.Muhammed'in annesinin, babasının ve yakın akrabalarının adlarının neler olduğunu yazma / söyleme
3. Peygamberimiz Hz.Muhammed'e ne zaman, nerede peygamberlik geldiğini söyleme / yazma
4. Hicret olayının ne zaman olduğunu ve İslam tarihindeki önemini söyleme / yazma

Yöntem : Anlatım yöntemi

Araç-Gereç : Tahta, renkli tebeşirler

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin sınıfa Ahmet, Mehmet, Mustafa gibi isimleri olan öğrencilerin isimlerinin ne anlama geldiğini sorması.

2. Güdüleme : Hz.Muhammed'in hayatını iyi öğrenirseniz O'nu daha iyi tanırsınız ve seversiniz.

3.Gözden Geçirme : Bu derste sevgili peygamberimizin hayatını öğreneceğiz.

4. Geçiş : Şimdi arkanıza yaslanın ve anlatacaklarımı iyi dinleyin.

(Öğretmenin Hz.Muhammed'in doğumu, ölümü, ailesi, peygamber oluşu ve hicreti konusunda tarihleriyle birlikte bilgi vermesi ³¹ve bu bilgileri anlatırken sınıfı gözleriyle kontrol etmesi)

Size anlattıklarımla Peygamberimiz Hz.Muhammed'in hayatını kısaca öğrenmiş oldunuz. Hz.Muhammed'in ailesi ve O'nun başından geçen olaylar hakkında yeni bilgiler edindiniz. Böylece büyük bir insanı beraber tanımış olduk. Gelecek derste Hz.Muhammed'in örnek ahlâkını öğreneceğiz.

Değerlendirme

1. Hz.Muhammed kimdir?
2. Hz.Muhammed'in hayatını neden öğreniyoruz?
3. Hz.Muhammed nerede doğmuş ve ölmüştür?
4. Hz.Muhammed'in babasının, annesinin, dedesinin ve amcasının isimleri nelerdir?
5. Hz.Muhammed'in çocuklarının isimleri nelerdir?
6. Hz.Muhammed'e ne zaman ve nerede peygamberlik gelmiştir?
7. Müslümanlar niçin hicret etmişlerdir?

Yukarıdaki soruların sınıfa yöneltilmesi, doğru cevapların pekiştirilmesi, yanlış cevapların düzeltilmesi.

³¹ Bkz. Beyza Bilgin, *Beyza Teyzedan Hikayeler*, Gün Yay., Ankara 1993

Konu : Peygamberimiz Hz.Muhammed'in örnek ahlâkı

Hedef : Hz.Muhammed'in örnek ahlâkını fark edebilme

Davranışlar

1. Örnek ahlâkın ne demek olduğunu açıklama
2. Hz. Peygamberin güzel ahlâkından örnekler verme
3. Peygamberimizin güzel ahlâkını örnek almakla Allah'ın (cc) sevgisinin kazanılacağını söyleme
4. Peygamberimizin ahlâkı örnek alındığında insanların birbirleriyle daha güzel anlaşacağı ve böylece dünya barışına katkıda bulunulabileceğini söyleme

Yöntem : Örnek olay incelemesi

Araç-Gereç : Örnek olay metni, konuyla ilgili ayet ve hadisler, tahta, renkli tebeşirler

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin " örnek ahlâk " ne demektir? sorusunu sınıfa yöneltmesi ve örnek ahlâkın ne olduğunun sınıfta tartışılarak cevaplatılması
2. Güdüleme : Öğretmenin "Peygamberimizin ahlâkını kendimize örnek alırsak iyi bir insan olur ve Allah'ın (cc) sevgisini kazanırız" demesi
3. Gözden Geçirme : Aşağıdaki ayetlerin Kur'an-ı Kerim'den okunması

" Biz size aranızdan ayetlerimizi okuyacak, size kitabı, hikmeti ve bilmediklerinizi bildirecek bir peygamber gönderdik " ³²

" Kim peygambere itaat ederse aslında Allah'a itaat etmiş olur. Kim peygamberden yüz çevirirse bilsin ki, biz seni onlara bekçi göndermedik. "³³

" Muhakkak ki sen yüce bir ahlâk üzeresin. "³⁴

³² Bakara 2/151

³³ Nisa 4/80

³⁴ Kalem 68/4

“ Gerçekten sizin için Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için Resulullah da çok güzel bir örnek vardır. “³⁵

Öğretmenin “ Allah (cc) bizden Hz.Peygamber’in davranışlarını örnek almamızı istemektedir “ demesi.

4. Geçiş : Öğretmenin “Şimdi size güzel bir hikaye okuyacağım. Beni dikkatlice dinleyin, sonra size bu hikayeden sorular soracağım.” demesi ve aşağıdaki hikayeyi okuması.

“Bir gün Müslümanların peygamberi Hz.Muhammed arkadaşları ile beraber bir Pazar yerinden geçer. Buğday satan bir satıcıya yaklaşır, buğday çuvalına bakar. Buğdaylara elini götürür ve elini çuvalın içine doğru biraz daha daldırır. O da ne ! Buğday çuvalının en üstü kuru aşağılara doğru ise yaş olduğunu fark eder. Bu tıpkı iyi meyvelerin sepetin üstüne, çürüklerin altına görülmeyecek şekilde dizilmesi gibi bir şeydir. Bunu fark eden Müslümanların peygamberi Hz.Muhammed satıcıya şöyle der :”

Hikayenin burada kesilmesi ve Hz.Muhammed satıcıya ne söylemiştir? sorusunun sınıfa yöneltilip öğrencilere cevaplatılması. Sınıfta değişik öğrencilerden alınan cevaplardan sonra “Bakalım hikayenin sonunda neler olmuş” deyip hikayeyi tamamlama.

“Hz.Muhammed satıcıya : Bir Müslümana ihanet eden, zarar veren yahut hile yapan kişi bizden değildir” sözünü söyler. ³⁶

Bu sözün tahtaya yazılması. Sözün üzerinde konuşularak öğrencilerin fikirlerinin alınması. Öğretmenin, Peygamberimizin güzel ahlâkı örnek alındığında insanların birbirleriyle daha güzel anlaşacağı ve böylece dünya barışına katkıda bulunulabileceğini söylemesi. Aşağıdaki soruların sınıfa sorulması ve cevaplanması:

1. Hz.Muhammed’i örnek almak bizlere neler kazandırır.

³⁵ Ahzab 33/21

³⁶ Müslim, 1.K. İman, Bab: 43, H.No: 101-102

2. Peygamberimizi örnek alarak yaptığınız davranışlar var mı? Nelerdir?

Değerlendirme

Hz.Muhammed'in "Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz." ³⁷ sözünün ne demek olduğunu kompozisyon bütünlüğünde ödev olarak hazırlatılması.

3.3. BEŞİNCİ SINIFLARDA HZ.MUHAMMED İLE İLGİLİ KONULAR VE ÖĞRETİMİ

3.3.1. Konular ve Muhteva

Beşinci sınıf planında yer alan Hz.Muhammed ile ilgili konular : Peygamberimiz Hz.Muhammed, Peygamberimize karşı görevlerimiz; a) Peygamberimizi sevmek ve saymak b) Peygamberimizin öğütlerini tutmak, davranışlarını ve hareketlerini örnek almak.

3.3.2. Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar

Konu : Peygamberimiz Hz.Muhammed

Hedef : Hz.Muhammed'i tanıyabilme

Davranışlar

1. Hz.Muhammed'in ne zaman doğduğunu ve öldüğünü yazma / söyleme
2. Hz.Muhammed'in annesinin, babasının ve yakın akrabalarının adlarının neler olduğunu yazma / söyleme
3. Peygamberimiz Hz.Muhammed'e ne zaman, nerede peygamberlik geldiğini söyleme / yazma
4. İlk vahyin ne olduğunu söyleme / yazma

³⁷ Buhari, İlim 12, Cilt 1, s.25

Yöntem : Soru-cevap yöntemi, tartışma yöntemi

Araç-Gereç : Kur'an-ı Kerim, Hira Mağarası'nın resmi, Kabe'nin resmi, tahta

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin sınıfa "Hz.Muhammed kimdir, biliyor musunuz? " sorusunu sorması.

2. Güdüleme : Hz.Muhammed'in hayatını iyi öğrenirseniz O'nu daha iyi tanırsınız ve seversiniz.

3. Gözden Geçirme : Şimdi Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili bilgilerimizi tekrar edip, O'nunla ilgili yeni bilgiler öğreneceğiz.

4. Geçiş : Öğretmenin aşağıdaki soruları sınıfa sorması ve soruların sınıfta tartışılarak cevaplanması. Uygun yerlerde resimlerin gösterilmesi. Sorular cevaplanırken öğretmenin doğru cevapları pekiştirerek tekrar etmesi.

SORULAR

1. Hz.Muhammed'in ailesi hakkında neler biliyorsunuz?
2. Hz.Muhammed'in annesinin, babasının, yakın akrabalarının adları nelerdir?
3. Hz.Muhammed peygamber olduğunda kaç yaşındaydı?
4. Hz.Muhammed'e peygamberlik nerede, ne zaman geldi?
5. İlk vahiy nedir?
6. Hz.Muhammed ne zaman, nerede ölmüştür?

Öğretmenin yukarıdaki sorular cevaplandıktan sonra Hz.Muhammed'in hayatını özetlemesi, önemli yerleri not tutturması, "Böylece Hz.Muhammed'in hayatını öğrenmiş olduk" demesi.

Değerlendirme

Hz.Muhammed'in hayatını anlatan bir ödev hazırlanması.

Konu : Peygamberimize karşı görevlerimiz. a) Peygamberimizi sevmek ve saymak b) Peygamberimizin öğütlerini tutmak, davranış ve hareketlerini örnek almak.

Hedef : Peygamberimizin davranışlarını benimseyebilme

Davranışlar

1. Peygamberimize karşı görevlerimizin neler olduğunu söyleme
2. Hz.Muhammed'i neden sevmek ve saymak gerektiğini söyleme
3. Peygamberimizin öğütlerini tutmanın, onun davranışlarını ve hareketlerini örnek almanın bize neler kazandıracığını söyleme
4. Müslümanların Hz.Muhammed'i neden çok sevdiklerini anlatma

Yöntem : Anlatım yöntemi

Araç-Gereç : Kur'an-ı Kerim, tahta, konuyla ilgili ayet ve hadisler.

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin sınıfa "Şimdi size çok güzel bir şiir okuyacağım " demesi ve Altınçağ³⁸ isimli şiiri okuması ve şiiri okuduktan sonra " Hz.Muhammed'in çocukları ne kadar çok sevdiğini biliyor muydunuz?" demesi
2. Güdüleme : Öğretmenin "Peygamberimizin öğütlerini tutup, O'nun davranışlarını örnek alırsak bizlerde örnek bir insan olabiliriz" demesi.
3. Gözden Geçirme : Öğretmenin "Bu derste peygamberimize karşı görevlerimizin neler olduğunu, O'nun öğütlerini tutmanın, davranışlarını örnek almanın bize neler kazandıracığını öğreneceğiz" demesi
4. Geçiş : Öğretmenin aşağıdaki bilgileri sınıfa anlatması ve anlattıkları ile ilgili sorular sorması, bu soruların cevaplatılması.

Peygamberimiz Hz.Muhammed Allah'ın elçisidir. Müminlere Allah'ın öğütlerini, emirlerini ulaştırmıştır. Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre müminler Hz.Muhammed'i canlarından daha çok severler.

³⁸ Bkz. Ek-3

Peygamberimizin yaşadığı dönemde bazı kimseler O'na karşı saygısızlık yapmışlar, bu nedenle de Kur'an-ı Kerim'deki şu ayetle uyarılmışlardır:

“Ey müminler! Allah'ın ve elçisinin huzurunda saygısızlık etmeyin. Allah'tan korkun, çünkü Allah yaptıklarınızın hepsini gerçekten duyar ve bilir.”³⁹

Bunun için peygamberimiz Hz.Muhammed'den her zaman saygı ile söz eder ve saygı ile dinleriz. İsmi anıldığında O'na dua ederiz. Allah'tan iyilik dileriz. O'nun ismi geçtiğinde “Allahümme salli ala seyyidina Muhammed: Allah'ım peygamberimiz Muhammed'e iyilik ver” deriz. Peygamberimizin isminin her söylenişinde bu duayı tekrarlarız.

Kur'an-ı Kerim'de Allah peygamberimizin güzel ahlâkını, davranış ve hareketlerini örnek almamız, O'nun öğrettiklerini öğrenmemiz gerektiğini bildirmektedir.

Bize güzel öğütler veren, güzel davranışlar sergilemezi isteyen Peygamberimizi bizlerde çok sevmeli, ismi anıldığında salavat getirmeliyiz. O bizleri çok sevmektedir. Bunu haber veren Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır.

“ And olsun ki size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız, O'na çok ağır gelir. Çünkü O, size çok düşkün, mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir. “⁴⁰

Peygamberimiz Hz.Muhammed bizlere doğru yolu göstermek için çok uğraşmıştır. O gerek hal ve hareketleri, gerekse öğütleri ile müminlere ve tüm insanlara örnek olmuştur. O'nun öğütlerinden örnekler verelim :

“Allah'a ve ahiret gününe iman eden, komşusuna iyilik etsin, misafirine ikram etsin, ya hayır söylesin ya da sussun. “⁴¹

³⁹ Hucurat 49/1

⁴⁰ Tövbe 9/128

⁴¹ Buhari, *Edebü'l Müfret*, Cilt 1, s.190

"İki özellik mü'minde bir araya gelmez. Bunlardan biri cimrilik, diğeri de kötü ahlâktır." ⁴²

Yukarıdaki hadislerin tahtaya yazılması, öğrencileri tahtadan okutturulması ve defterlere yazdırılması. Aşağıdaki soruların sınıfa sorulması ve tartışılarak cevaplandırılması.

SORULAR

1. Hz.Muhammed'e karşı görevlerimiz nelerdir?
2. Hz.Muhammed'i neden sevip, saymalıyız?
3. Peygamberimizin öğütlerini tutmak bize neler kazandırır?
4. Hz.Muhammed'in hareketlerini, davranışlarını neden örnek almalıyız?
5. Hz.Muhammed'in söylemiş olduğu sözlere ne denir?

Değerlendirme

Öğrencilere Hz.Muhammed'in sözlerinden (Hadis-i Şeriflerden) derlenmiş bir ödev hazırlatılması.

3.4.ALTINCI SINIFLARDA HZ.MUHAMMED İLE İLGİLİ KONULAR VE ÖĞRETİMİ

3.4.1.Konular ve Muhteva

Altıncı sınıflarda Hz.Muhammed ile ilgili olarak " Peygamberimize karşı görevlerimiz " konusu yer almaktadır. Bu konu ahlâki görevlerden bahseden bir başlık altında geçmektedir. Bir ders saati süre bu konuya ayrılabilir.

3.4.2. Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar

Konu : Peygamberimize karşı görevlerimiz

Hedef : Peygamberimize karşı görevlerimizi öğrenmeye istekli

olma

⁴² Buhari, s.379-380

Davranışlar

1. Hz.Muhamme'in neden örnek alındığını söyleme
2. Hz.Muhammed'in niçin çok sevildiğini söyleme
3. Hz.Muhammed'e karşı görevlerimizin neler olduğunu söyleme

Yöntem : Anlatım yöntemi

Araç-Gereç : Kur'an-ı Kerim, konuyla ilgili ayet ve hadisler

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin "Peygamberimize karşı görevlerimizin neler olduğunu biliyor musunuz? " sorusunu sorarak konuya dikkati çekmesi.

2. Güdüleme : Peygamberimize karşı görevlerimizi iyi öğrenir ve öğütlerini tutarsak başarılı, kendisine ve çevresine faydalı bir insan oluruz.

3. Gözden Geçirme : İşte bu dersimizde Peygamberimize karşı görevlerimizin neler olduğunu öğreneceğiz.

4. Geçiş : Öğretmenin aşağıdaki bilgileri sınıfa anlatması

Hz.Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir. Allah bizlere doğru yolu bulmamız, dünya ve ahiret hayatında mutlu bir yaşam sürmemiz için Hz.Muhammed'i son peygamber olarak göndermiştir.

Peygamberimiz insanlara doğru yolu göstermek için çok uğraşmış, O'na yapılan kötülüklerin karşısında vazgeçmeden bizlere hep bir şeyler öğretmeye çalışmıştır. Peygamberimizin öğütlerini tutmak, davranış ve hareketlerini örnek almak bizim iyi bir insan olmamızı sağlar. Kur'an-ı Kerim'de bu konu ile ilgili şöyle buyurulmaktadır: " Biz sizin aranızdan ayetlerimizi okuyacak, size kitabı, hikmeti ve bilmediklerinizi bildirecek bir peygamber gönderdik. "⁴³

" Deki eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun, böylece Allah'ta sizi sevsin ki günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayan ve esirgeyendir." ⁴⁴

⁴³ Bakara 2/151

⁴⁴ Ahzab 33/21

Peygamberimizi sevmemiz, O'na karşı görevlerimizin başında gelir. O bizleri çok sevmiş, doğru davranışlar yapmamız için güzel öğütler vermiştir. O'nun bizi ne kadar çok sevdiğini söylemiş olduğu sözlerden anlamak mümkündür. Bizler Peygamberimizin verdiği öğütleri tutar, O'nun davranışlarını örnek alırsak iyi bir insan olur, mutlu olarak yaşarız.

Aşağıdaki soruların sınıfa yöneltilmesi, doğru cevapların pekiştirilmesi, yanlış cevapların düzeltilmesi.

1. Hz.Muhammed'i niçin severiz?
2. Hz.Muhammed'i neden örnek alırız?
3. Hz.Muhammed'e karşı görevlerimiz nelerdir?
4. Hz.Muhammed'in öğütlerinden nasıl faydalanırız?

Değerlendirme

Hz.Muhammed'in öğütlerinden derlenmiş bir ödev hazırlanması.

3.5.SEKİZİNCİ SINIFLARDA HZ.MUHAMMED İLE İLGİLİ KONULAR VE ÖĞRETİMİ

3.5.1.Konular ve Muhteva

Hz.Muhammed'in ailesi, çocukluğu ve gençliği, peygamber oluşu, hicreti, savaşları, Veda haccı, vefatı

Sekizinci sınıflarda Hz.Muhammed ile ilgili zikredilen bu konular birinci üniteye yer almaktadır. Bu üniteye Kur'an-ı Kerim'de yer alan peygamber kıssalarından bahsedilmekte ve son peygamber Hz.Muhammed hakkında bilgi verilmektedir. Hz.Muhammed ile ilgili konulara beş ders saati zaman ayrılabilir.

3.5.2.Kullanılabilecek Yöntem ve Uygulamalar

Konu : Hz.Muhammed'in hayatı

Hedef : Hz.Muhammed'in hayatını öğrenebilme

Davranışlar

1. Hz.Muhammed'in ailesi hakkında bilgi verme
2. Hz.Muhammed'in çocukluğu, gençliği ve peygamber oluşunu anlatma

3. Hicretin ne anlama geldiğini söyleme

4. Müslümanların neden Mekke'den Medine'ye hicret ettiklerini söyleme

Yöntem : Grup çalışması yöntemi

Araç-Gereç : Kabe, Mekke ve Medine Şehirleri, Mescid-i Nebevi ile ilgili fotoğraflar, Kur'an-ı Kerim, tahta

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin sınıfa bir gül getirmesi, gülün İslami kültürde neyi simgelediğini sınıfa sorması.

2. Güdüleme : Öğretmenin "Hz.Muhammed'in hayatını iyi öğrendiğinizde güçlü olmayı, hayatın zorluklarına karşı göğüs germeyi ve toplumsal hayatta belli bir yere sahip olmayı öğrenirsiniz " demesi.

3. Gözden Geçirme : Peygamberinizin hayatını öğrenirken İslam Dini'nde önemli olan hicreti, yapılan savaşları, Peygamberimizin son haccında söylediği Veda Hutbesi'ni de öğrenmiş olacağız.

4. Geçiş : Sınıftan daha önce seçilmiş farklı üç öğrenciye aşağıdaki konuların anlatılmasını

- Hz.Muhammed'in ailesi, çocukluğu ve gençliği
- Hz.Muhammed'in peygamber oluşu
- Hicret ve Hz.Muhammed'in ölümü

Bu konuların anlatımında resim ve fotoğraflardan yararlanmayı sağlama

Değerlendirme

Konuları anlatan öğrencilerin sınıfa sorular yöneltmesi

Konu : Bedir, Uhud ve Hendek Savaşları Hz.Muhammed'in hayatı

Hedef : Hz.Muhammed'in katıldığı üç büyük savaşı kavrayabilme

Davranışlar

1. Bedir savaşının neden yapıldığını, sonuçlarını söyleme / yazma
2. Uhud Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını söyleme / yazma
3. Hendek Savaşı'nın sebep ve sonuçlarını söyleme / yazma

4. Bu savaşların İslam Dini açısından önemini söyleme

Yöntem : Anlatım yöntemi

Araç-Gereç : Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarının krokisini gösterir harita, tahta

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin Bedir Savaşı'nın krokisini tahtaya çizmesi ve bunun Bedir Savaşı'na ait olduğunu söylemesi.

2. Güdüleme : Öğretmenin "Peygamberimizin katıldığı savaşları öğrenmekle Peygamberimizin ve Müslümanların karşılaştığı güçlüklerin neler olduğunu ve zorluklara karşı nasıl beraber mücadele ettiklerini öğreneceğiz " demesi.

3. Gözden Geçirme : Öğretmenin "Bu derste Hz.Peygamberin katıldığı üç büyük savaşı öğreneceğiz " demesi.

4. Geçiş : Öğretmenin tahtaya çizdiği Bedir Savaşı krokisi üzerinde savaşın neden yapıldığını, savaşı, sonuçlarını anlatmaya başlaması. Bedir Savaşı'ndan sonra Uhud ve Hendek Savaşları'nın sebep ve sonuçlarını, bu savaşların Peygamberimiz ve İslam tarihindeki önemini anlatması

Değerlendirme

Öğretmenin aşağıdaki soruları sınıfa sorması ve soruların tartışılarak cevaplanması

1. Bedir Savaşı neden yapılmıştır?

2. Bedir Savaşı'nda esir alınan müşriklere nasıl bir uygulama yapılmıştır?

Sizce bunun sebebi nedir?

3. Uhud Savaşı'nın sebep ve sonuçları nelerdir?

4. Hendek Savaşı niçin yapılmıştır?

5. Peygamberimiz bu savaşlarda nasıl davranmıştır?

6. Bizler Peygamberimizin bu davranış ve hareketlerinden nasıl örnekler alabiliriz?

Konu : Veda Haccı

Hedef : Veda Haccı'nın önemini kavrayabilme

Davranışlar

1. Veda Haccı'nın ne olduğunu söyleme / yazma
2. Veda Hutbesi'nin içeriğinde neler olduğunu söyleme / yazma
3. Veda Hutbesi'nin önemini anlama

Yöntem : Buluş yöntemi (Keşfetme yoluyla öğretme yaklaşımı)

Araç-Gereç : Veda Hutbesi metni, Veda Hutbesi'ne uygun fon müziği,

tahta

İşleniş

1. Dikkati Çekme : Öğretmenin sınıfa " Veda Haccı nedir? Veda Haccı'nda neler olmuştur? " sorularını yöneltmesi ve öğrencilerden cevapların alınarak bilgi düzeylerinin öğrenilmesi.

2. Güdüleme : Öğretmenin "Veda Haccı'nda okunan Veda Hutbesi'ni öğrenmekle İslam Dini'nin insanlara ve insan haklarına verdiği önemi ve İslam'ın hayata bakış açısını öğreneceğiz " demesi.

3. Gözden Geçirme : Öğretmenin " Şimdi sizlere merak ettiğiniz Veda Hutbesi'ni okuyacağım iyi dinleyin " demesi ve sınıfta sukuneti sağladıktan sonra hutbeyi okuması. (Öğretmenin mümkünse uygun bir fon müziğinde okuması)

4. Geçiş : Hutbe okunduktan sonra sınıfa bu hutbeden ilkeler buldurulması ve bu ilkelerin tahtaya yazdırılması. Öğretmenin ilkeler buldurmaya rehberlik etmesi

Değerlendirme

Veda Haccı'nın öneminin vurgulanması ve Veda Hutbesi'nden çıkarılan ilkelerin özetlenmesi.

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.SONUÇ

İnsanlara sevgi, merhamet ve hoşgörü ile yaklaşan, örnek ahlâkı ile ön plana çıkan İslam Dini'nin Peygamberi Hz.Muhammed'i geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın tanınması gerekmektedir. Temel ahlâki özelliklerin ve pek çok alışkanlıkların kazanıldığı ilköğretim döneminde, Hz.Muhammed'in hayatının öğrenilmesi dini duyguların geliştirilmesi açısından önemlidir. Her geçen gün ahlâki davranışların biraz daha ihlal edildiği toplumumuzda bu önem kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Hız.Muhammed'i her yönüyle tanıtabilme ve O'nunla kendi arasında duygusal bağ kurmasına yardım edebilme Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi öğretmeninin görevleri arasında yer alır.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde öğretim konusu olan Hız.Muhammed'in hayatını öğretmede özel öğretim yöntemleri ortaya koymayı konu edinen bu çalışmada mevcut programa göre İslam Dini'nin Peygamberi Hız.Muhammed'in hayatının nasıl anlatılacağı üzerinde durulmuş, konuyla ilgili ders işleniş örnekleri sunulmuştur.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin muhatabı olan öğrencilerin zihin, duygu ve din gelişimleri ve bu gelişimlerin ortaya çıkardığı ilgi ve ihtiyaçlar ışığında özel öğretim yöntemleri geliştirilmeye çalışılmıştır. İlköğretimde halen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi okutmakta olan öğretmen ve bu dersi okuyan öğrencilere mülakat (görüşme) uygulanarak konuyla ilgili mevcut durum tespit edilmeye çalışılmıştır. 1999 yılı Mart-Nisan aylarında uygulanan mülakat, Ankara'nın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bakımdan orta kesimini temsil eden Mamak ilçesinde yapılmıştır.

Mamak İlköğretim Okulu'nda 140 öğrenci ve farklı okullarda görev yapan 20 öğretmen ile görüşülmüştür.

Öğretmenler Hz.Muhammed'in hayatının konu olarak işlenmesinde en çok soru-cevap ve anlatım yöntemlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Dersin işlenmesine yardımcı olan fotoğraf, resim, harita ve tepegöz gibi araç gereçlerin kullanılması gerektiği söylenmesine rağmen, işleniş zenginleştiren bu gibi araç gereçler pek kullanılmamaktadır. Derse genelde işleniş planı hazırlanmadan girildiği tesbit edilmiştir.

Öğrenciler Hz.Muhammed'in yaşadığı yerleri, evini, mezarını, ilk vahyin geldiği yeri, ilk mescidi, Hz.Peygamber'in savaştığı yerleri, kutsal mekanları, Hz.Peygamber'in dış görünüşünü ve ailesini merak etmektedirler. Temel dini kavramları vahiy, hicret vb. karıştırmakta, Müslümanlık, İslam, Kur'an-ı Kerim gibi kelimeleri konuşma dilinde ifade edememektedirler. Hz.Muhammed'in insanlara neler öğrettiği, ahlâki örnekliliği ve temel ahlâki özelliklerini genelde bilmektedirler. Buna karşın zor durumda kalındığında yalan söylenebileceğine inanmaktadırlar. Bu ise Hz.Muhammed'in en önemli ahlâki özelliği sayılabilecek "doğruluk" kavramıyla çatışmaktadır. Hz.Muhammed'in hayatı konusunda davranışa yansımaya bir bilgi söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır. Oysaki arzu edilen davranışa sergilenen öğrenme düzeyidir. Bunda da en büyük etken, Hz.Muhammed'in hayatının örnek alınması gerektiği bilincinin öğrencilere yeterli düzeyde verilememesidir.

Öğrenmenin gerçekleşmesi için belirlenen hedefler ve bu hedefe ulaşmak içinde yöntemlerin olması gerekir. Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları, konunun özelliği, araç, gereç vb. durumlarına göre yöntem seçimine gidilir. Seçilen yöntemin özelliğine göre de ders planı yapılır. Yapılan her planda öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini gösteren değerlendirme bölümünün olması gerekir. Değerlendirmenin ihmal edildiği uygulamalardan anlaşılmaktadır. Eğer değerlendirme gerektiği şekilde yapılırdı, Hz.Muhammed'in hayatı ve örnek

alınması ile ilgili yeni yöntem arayışlarına gidilir, aynı statik yol ve yöntemlerde ısrar edilmezdi.

Zihinsel gelişim sürecinde bir ardışıklık söz konusudur. Bu nedenle öğrenme basamak basamak yöntemin uygulanması ile elde edilir. Basamaklar atlanırsa öğrenme orada kalır, gerçekleşmez. Hz.Muhammed'in hayatı öğretilirken bu zihinsel gelişim sürecine dikkat edilmelidir.

Araştırmamız ilköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde mevcut programa göre, Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili konuları öğretim ilke ve yöntemleri geliştirerek örnek ders işlenişleri ile ortaya koymaya çalışmıştır.

H.z.Muhammed'i sevebilme, O'nu örnek alabilme ve bunu en üst öğrenme düzeyi olan davranışlarda sergileyebilme iyi bir planlama ve öğretim yöntemlerinin basamak basamak uygulanması ile sağlanabilir. Önemli olan öğretme isteğimizin, öğrencilere sevgi ve ilğimizin eksilmemesidir.

4.2.ÖNERİLER

İlköğretim Din Kültür ve Ahlâk Bilgisi dersinde H.z.Muhammed'le ilgili konuların öğretiminin daha başarılı olması ve daha verimli hale gelebilmesi için geliştirilen bazı öneriler şunlardır;

1.H.z.Muhammed'in hayatı ile ilgili konular öğrenme ilkelerine uygun olarak işlenmelidir. Temel öğretim ilkelerine (motivasyon, ilgi, vb.) uyulmadan öğrenmenin gerçekleşmeyeceği unutulmamalıdır.

2.Öğrencilerin gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları, sınıf atmosferi ve konunun özelliği dikkate alınarak yöntem seçimine gidilmelidir.

3.Seçilen yöntemin özelliğine uygun ders işleniş planı yapılmalı ve bu uygulanmalıdır. Öğrencilerin H.z.Muhammed'in öğütlerine paralel davranış geliştirememelerinin en önemli sebeplerinden biri, ders işleniş planlarının öğretimi yöntem ve tekniklerine uygun tarz da yapılmaması ve uygulanmamasıdır. Ayrıca,

iyi bir işleniş planı ile konu ile ilgili müfredat programının eksik yönleri aza indirilebilir ve ders süresi daha iyi değerlendirilebilir.

4. Öğretim yöntemlerini destekleyen resim, fotoğraf, harita, slayt, film vs. görsel ve işitsel araç gereçleri kullanmaktan kaçınılmamalıdır. Öğrenciler Hz.Muhammed'in yaşadığı yerleri, evini vb. merak ettiklerini ifade etmişlerdir. Küçük bir resim, fotoğraf onların zihin ve ruh dünyalarında öğrenime kapı aralamalarına yardımcı olabilir.

5. Öğrencilerle karşılıklı iletişimde, dini kavramların içinin doğru bilgilerle doldurulmasına özen gösterilmelidir. Kullanılan din dili anlaşılır olmalıdır. Dini kavramların cümle içinde doğru kullanılması sağlanmalıdır. Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili konular kavramların iyi anlaşılması ile öğrenilir, yoksa bilinmeyen bir bilgi üzerine yenileri bina edilemez.

6.Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili konularda önemli bir yeri olan hadis öğretiminde hikaye ve örnek olay inceleme yöntemleri tercih edilebilir. Bu yöntemlerle öğrenciler kendilerini direk olayın içinde hissedecek ve söz konusu hadis-i şerifi daha iyi anlayacaklardır. Bu sayede öğrenciler Hz.Muhammed'in olaylar karşısında gösterdiği tutum ve davranışları daha iyi kavrayabileceklerdir.

7.Hz.Muhammed'in tutum ve davranışları, öğütleri hakkında bilgi vermeden önce O'nun dış görünüşü, çocukluğu, ailesi ve yaşadığı mekanlardan bahsedilmelidir. Yaşadığı şehirler ve mekanlar fotoğraf, kartpostal, video film vb. gibi araç - gereçlerle gösterilmelidir.

8.Konular öğrencinin günlük hayatı ve gözlemleri ile bağlantı kurularak işlenmelidir.

9.Hz.Muhammed'in hayatından kesitlerin diğer Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi konularının öğretiminde de yeri geldiğinde örnek olay ve hikayeler şeklinde anlatımı sağlanmalıdır.

10. Eğitim kurumlarının davranış kazandırıcı nitelikte olmasına öğretmenin kişilik özellikleri etki eder. Öğretmen Hz.Muhammed'in ahlâki özelliklerini kendi tutum ve davranışlarında göstermelidir. Öğrenci anlatılan ideal bir insanı,

davranışlarına dikkat etmeyen bir kişiden dinlerse, duydukları ile gördükleri arasında bir paralellik kuramaz, anlatılan ahlâki davranışları uygulanabilir ve inandırıcı bulmaz.

11. Hz.Muhammed'in hayatını abartılı, insan üstü bir varlık olarak gösteren örneklerden önemle kaçınılmalıdır. Hz.Muhammed'in peygamber olmasından önceki hayatında da rastlanılan ve insan üstü biri olarak gösterilen rivayetler, öğrencinin Hz.Peygamberi örnek almasına engel oluşturulabilir. O'nun beden olarak etten, kemikten diğer insanlar gibi yaratıldığı, fakat kalp yada ruh yönüyle yüce olduğu ifade edilmelidir. Her insanında O'nu örnek alarak yücelebileceği anlatılmalı ve din büyüklerinin hayatlarından örnekler verilerek bu hissettirilmelidir.

12. Hz.Muhammed'in hayatı Kur'an-ı Kerim'den ayetler ile paralellik kurularak işlenmelidir.

13. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili onuların öğretim programı, sekiz yıllık ilköğretim programına göre yeniden gözden geçirilmelidir. Bu program davranış geliştirmeye yardımcı olacak eğitim durumlarına ve davranışların kazanılıp kazanılmadığını belirleyen değerlendirmelere yer vermelidir.

KAYNAKÇA

- ABDÜLFETTAH Ebu Gudde, Hz.Muhammed Ve Öğretim Metodları, Çeviren Enbiya Yıldırım, Umran Yayınları, İstanbul 1998
- AHMET BİN HANBEL eş-Şeybani, *Müsned-i Ahmet*, Mısır tarihsiz
- ALAYLIOĞLU R. Oğuzkan A.F. , *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*
- ALTAŞ Nurullah, *Hastanelerde Din Ve Moral Hizmetleri*, A.Ü.S.B.E., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997
- AKSEKİ Ahmet Hamdi, *İslam Dini*, Başbakanlık Matbaası, Ankara 1974, s.7
- ARMANER Neda, "Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi." *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1978
- AYDIN M. Şevki. " Ben Ancak Muallim Olarak Gönderildim Diyen Peygamber", *İslam'da İnsan Modeli Ve Hz.Peygamber Örneği*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1995
- AYHAN Halis, *Eğitime Giriş*, Damla Yay., İstanbul 1982
- AYHAN Halis, Tebliğler ,*Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi İlimi Toplantısı*, İzmir 4-6 Aralık 1998 (Yayına hazırlayanlar Fahri Unan-Yücel Hacaloğlu) Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1999
- BAŞARAN İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Kadioğlu Mat. Ankara 1988
- BAYMUR Feriha, *Genel Psikoloji*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1984
- BİLEN Mürüvvet, *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Takav Yay. Ankara 1993
- BİLGİN Beyza, SELÇUK Mualla, *Din Öğretimi*, Akid Yay. Ankara 1991
- BİLGİN Beyza, *Beyza Teyzeden Hikayeler*, Gün Yay., Ankara 1993
- BİLGİN Beyza, *Din Eğitimi*, Yeni Çizgi Yay., Ankara 1995
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, *Eğitim Psikolojisi*, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara 1982
- BİNBAŞIOĞLU Cavit, *Genel Öğretim Bilgisi*, Kadioğlu Mat. Ankara 1994
- BİRİŞİK Abdülhamit, "Hz.Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri", *Hz.Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1998

- CHARLES C.M., *Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri*, Çev. Gülten Ülgen, Lazer Ofset Mat. Ankara 1992
- ÇAMDİBİ Mahmut, "Beşeri münasebetler." *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*
- DEMİREL Özcan, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Usem Yayınları, Ankara 1993
- DODURGALI Abdurrahman, *Din Eğitim Ve Öğretiminde İlkeler Ve Yöntemler*, M.Ü.İ.F. Vakfı Yay. İstanbul 1999
- EBU ABDULLAH el-Hakim en-Neysaburi, *el-Müstedrek ala Sahihayn*, Beyrut tarihsiz
- EV Halit, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü.S.B.E., İzmir 1993
- FİDAN Nurettin, *Eğitime Giriş*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay., Ankara 1993
- GAZALİ, Bidayetül-Hidaye, Mısır 1306
- GÖVSA İbrahim Alaettin, *Çocukta Duygusal Gelişim*, İstanbul 1998
- İlkokul Programı, M.E.B. Ankara 1995, s.276
- KAPTAN Saim, *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Rehber Yayınevi, Ankara 1977
- KILIÇ Recep, "Peygamberliğin Gerekliliği Ve Peygamberimizin Örnekliliği". *Hz.Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1998
- KONUK Yurdağül, *Okul Öncesi Çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, Diyanet Vakfı Yay, Ankara 1994
- KÜÇÜKAHMET Leyla, *Öğretim İlke Ve Yöntemleri*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1995
- MUHAMMED Bin İsa et-Tirmizi, *Sünen-i Tirmizi*, Tahkik Ahmat Muhammed Şakir ve arkadaşları, Beyrut tarihsiz
- MUHAMMED Bin İsmail el-Buhari, *Sahih-i Buhari*, yer yok Hicri 1257, Buhari İlim 12
- MUHAMMED Bin Yezid Ebu Abdullah el-Kazvini, *Sünen-i İbn-i Mace*, Tahkik
- MUHAMMED Fuat Abdülbaki, Mısır 1952
- MÜSLİM Bin el-Haccac en-Neysaburi, *Sahih-i Müslim*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Beyrut tarihsiz
- MÜSLİM Bin el-Haccac en-Neysaburi, *Sahih-i Müslim*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Mısır 1955

M.E.B. Tebliğler Dergisi, Sayı: 2109, Tarih: 29.3.1982

MUHAMMED Bin Yezid Ebu Abdullah el-Kazvini, *Sünen-i İbn-i Mace*, Tahkik Muhammed Fuat Abdülbaki, Beyrut tarihsiz

ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, *Görüşme İlke Ve Teknikleri*, Odak Ofset Matbaacılık, Ankara 1992

SARIÇAM İbrahim, *Hz.Peygamber'in Çağımıza Mesajları*, Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2000

SÜLEYMAN Bin el-Eşas Ebu Davud es-Sicistani, *Sünen-i Ebu Davud*, Tahkik Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, baskı yeri ve tarih yok

SÜLEYMAN Bin el-Eşas Ebu Davud es-Sicistani, *Sünen-i Ebu Davud*, Tahkik Ahmet Saad Ali, Mısır 1952

ŞEN Şeref, *İlkokullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü.S.B.E., İzmir 1997

TAŞTEKİN Osman, *Öğretmen Ve Öğrenciler Göre Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgis Ders Müfredatları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, O.M.Ü.S.B.E., Samsun 1994

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No:2709, Kabul Tarihi: 7.11.1982

TAVUKÇUOĞLU Mustafa, " İlköğretimde Din Eğitimi Ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler ", *M.E.B. Din Öğretimi Dergisi*, Sayı:43, Ankara 1993, s.24

VARIŞ Fatma, *Eğitim Bilimine Giriş*, Merhaba Ofset, Konya 1994, s.13

YAVUZ Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, Diyanet İşleri Bas.,Yay., Ankara 1981, s.169

Ek-1
ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

1. En son bitirdiğiniz okul? :.....
Meslekteki yılınız? :.....

2. Sizce İlköğretim okullarında işlenen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde İslam Peygamberi'nin öğretilmesinin amacı ne olmalıdır?

.....
.....
.....
.....

3. Dersin muhtevası içinde bu amaç gerçekleştirilebiliyor mu?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

4. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde İslam Peygamberi için ayrılan muhteva öğrencilerin bu konudaki ilgi ve isteklerine cevap verebiliyor mu?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

5. İslam Peygamberi'ni anlatırken sıklıkla üzerinde durduğunuz konular nelerdir?

1.
2.
3.
4.

6. Öğrencilerin sıklıkla üzerinde durduğu konular nelerdir?

1.
2.
3.

7. Derslerde İslam Peygamberi'nin anlatımında haftalık ve günlük planlar yapıyor musunuz?

- a) Evet yapılıyor ve uygulanıyor
- b) Hayır
- c) Yapılıyor ama uygulanmıyor

8. Yapılan planlarla öğrencilerin ilgi ve istekleri arasında sizce bir uygunluk var mı?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Kısmen

9. İslam Peygamberi'nin hayatı anlatılırken öğrencilerin gösterdiği olumsuz tepkiler var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

Cevap evet ise bu tepkiler nelerdir?

.....

.....

.....

10. İslam Peygamberi'ni anlatırken kullandığınız yöntemler nelerdir?

.....

.....

.....

11. Sizce Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde İslam Peygamberi'nin hayatı öğretilirken nelere dikkat edilmeli ve nasıl anlatılmalıdır?

.....

.....

.....

Ek-2
ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

ADI :.....

SOYADI :.....

SINIFI :.....

1. Peygamber deyince ne aklınıza geliyor?

2. Hz.Muhammed hangi dinin peygamberidir?

3. Niçin Hz.Muhammed'in hayatını Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde öğreniyoruz?

4. Hz.Muhammed'in hayatını öğrenmenin bize bir faydası var mıdır?

5. Hz.Muhammed insanlara ne öğretmiştir?

6. Hz.Muhammed'den öğrendiğiniz tavsiyeler sizin davranışlarınızda ne gibi değişiklikler meydana getiriyor?

7. Hz.Muhammed'in örnek alınacak en önemli ahlâki özelliği sizce nedir?
8. Hz.Muhammed'i nasıl örnek alırız?
9. Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili merak ettiğiniz şeyler nelerdir?
- 10.Hz.Muhammed'in doğru olun tavsiyesi sizi yalan söylemekten vazgeçiriyor mu?
- 11.Hz.Muhammed'i sevmek sizin hareketlerinizi etkiliyor mu? Nasıl?
- 12.Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde Hz.Muhammed'in hayatı için ayrılan muhteva, sizin ilgi ve isteklerinize cevap veriyor mu?
- 13.Öğretmeninizin Hz.Muhammed'in hayatını anlatım şeklinden memnun musunuz?
Nasıl anlatmasını isterdiniz?

Ek-3 ALTINÇAĞ

Başlayalım söze biz
Yüce Rabbin adıyla
Uçalım Altınçağ'a
Hayalin kanadıyla

On beş asır öncesi
Gerçek Altınçağ imiş
Çünkü Peygamberimiz
O devirde sağ imiş

İnsanlar bahtiyarmış
O'nu gördüğü için
Dünya bile sevinçten
Kaynarmış için için

O gün Medine şehri
Bir bayram yaşıyormuş
Tebrik için çocuklar
Ev ev dolaşıyormuş

Peygamber Efendimiz
Geçiyormuş o yandan
Geldiğini görünce
Sokağın bir ucundan

Çocuklar heyecanla
O tarafa koşmuşlar
Bir selam versin diye
Yanına yanaşmışlar

Biricik Efendimiz
Sevgiyle gülümsemiş
Es-Selamü Aleyküm
Diyerek selam vermiş

Sevinçten uçuyormuş
Oradaki çocuklar
Peygamber selamıyla
Hepsi olmuş bahtiyar

Elbette mutlu olur
O'nun sesini duyan
Gül kokan nefesini
Doya doya koklayan

ÖZET

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programındaki Hz.Muhammed'in Hayatına Özel Öğretim Yöntemleri Açısından Bir Yaklaşım adlı bu çalışmamızda, ilköğretimde öğretim konusu olan Hz.Muhammed'in hayatının nasıl öğretileceği üzerinde durduk. Öncelikle O'nun hayatının eğitim yönünden önemini ve temel ahlaki özelliklerin ve pek çok alışkanlığın kazanıldığı bu dönemde örnek alınması gerektiğini vurguladık.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin muhatabı olan öğrencilerin, zihin, duygu ve din gelişimleri ve bu gelişimlerin ortaya çıkardığı ilgi ve ihtiyaçlar ışığında özel öğretim yöntemleri geliştirmeye çalıştık. İlköğretimde halen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi okutmakta olan öğretmen ve bu dersi okuyan öğrencilere mülakat (görüşme) uyguladık. Hz.Muhammed'in hayatı konusunda davranışa yansımayan bir bilgi söz konusu olduğunu saptadık.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde mevcut programa göre Hz.Muhammed'in hayatı ile ilgili konuları, öğretim ilke ve yöntemleri geliştirerek örnek ders işlenişleri ile ortaya koymaya çalıştık. İyi bir planlama ve seçilen yöntemin basamak basamak uygulanması ile Hz.Muhammed'in hayatının davranış düzeyinde öğrenilebileceğini tespit ettik.

SUMMARY

In this study named as “An Approach in View of Special Teaching Methods to the Life of the Prophet Mohammed in Scope of Religious Culture and Ethics Course in Primary Education”, we examined how life of the Prophet Mohammed, a subject in primary education, should be taught. Especially we emphasized the significance of his life and that his life should be taken as a model in primary education period during which basic ethical characteristics and various habits are gained.

In view of mental and religious development of students taking Religious Culture and Ethics course and concerns and needs evolved because of these developments, we tried to develop special education methods. We interviewed with teachers of Religious Culture and Ethics course and students taking this course. We determined that the information on life of the Prophet Mohammed was not applied to behaviors.

According to the existing program of Religious Culture and Ethics course, we tried to put forward topics related to the life of the Prophet Mohammed by developing education principles and methods and model lectures. We detected that by good planning and applying the chosen method step by step, the life of the Prophet Mohammed could be learned on behavior level.